

GENÇLİK TEORİLERİNİN SINIFLANDIRILMASINA İLİŞKİN BİR ÇALIŞMA

Esra Burcu*

ÖZ

Gençlik konusuyla ilgili yaklaşımların ışığı altında birçok teori ortaya konulmuştur. İlk çağ düşünürlerinden çağımızı temsil eden araştırmacılara kadar "gençlik" konusu çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Ancak bu konu ile ilgili çalışmalar tarihsel olarak oldukça derinlere dayansa da konu ile ilgili ortaya atılan teorilerin belirli bir sistematığe oturtularak derli toplu bir şekilde birarada bulunmadığı görülmektedir. Çalışma, gençlik konusu ile ilgili geliştirilen teorileri belirli bir sistematığe oturtarak genel bir sınıflandırma yapma denemesidir. Bu sınıflandırma içinde sosyolojik yaklaşım ışığı altında geliştirilen gençlik teorileri üzerinde yoğunlaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Gençlik Teorileri, Sosyolojik Yaklaşım, Psikolojik Yaklaşım, Kültürler Arası Yaklaşım, Biyolojik Yaklaşım, Tarihsel Yaklaşım.

ABSTRACT

A STUDY ON THE CLASSIFICATION OF THEORIES REGARDING YOUTH

Many theories have been put forward in the light of different approaches concerning the subject of "youth". Beginning with philosophers, to the researchers representing our age, the subject of "youth" has been taken up in various ways. However, although the studies over this subject go back in the very depth of history, it can be seen that theories put forward about the subject are not based on a certain system and order. This study is a trial of making a general classification by placing the theories developed over the subject of "youth" on a certain system. Within this classification, this study has concentrated on theories about those that were developed in the light of sociological approach.

Key Words: Youth, Theories of Youth, Sociological Approach, Psychological Approach, Cross-Cultural Approach, Biological Approach, Historical Approach.

GİRİŞ

1. Gençlik Çalışmaları:Tarihsel Gelişim

Gençliğin psikolojik ve özellikle sosyal durumlarının çok önceki yıllarda ele alındığını söylemek hatalı olmakla birlikte, M.Ö. 4.yy. düşünürleri tarafından, gençlik döneminin özellikleri ile ilgili ve bugünkü teorilere temel oluşturan çeşitli düşünceler ortaya atılmıştır. Gençlikle ilgili bilimsel teorilerin temelinde, insan doğası ve gelişimi ile ilgili sorular üzerinde yoğunlaşmış olan Platon, Aristo, J.J.Rousseau, J.Locke gibi filozofların düşüncelerinin önemli etkilerine rastlanmaktadır.

* Yrd. Doç. Dr. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

Çocukların ve gençlerin tanımlanması kadar onların davranışlarıyla ilgili öğütler verilmesinin önemi üzerinde duran Platon, çocukların 6 yaşında cinsiyetlerinin farkına vardıklarını ve insanların hayatlarının ilk yaşlarında karakter özelliklerinin şekillendiğini ifade etmiştir (Hançerlioğlu 1993). İnsanların tecrübe ve izlenimlerine bağlı olarak karakterinin çok erken yaşlarda şekillenmesinden dolayı Platon, insan hayatının ilk üç yılının korku, acı, üzüntü gibi duygulardan uzak olması gerektiğini kabul etmiştir. İnsanın gelişiminde ruhun kademeli yapısından bahseden Platon, bu düşüncesiyle psikoloji biliminin önemli ilk temellerini atmıştır. O'na göre, en alt katmandaki ruh, insanın arzu ve şehvetleri olarak tanımlanabilir. Bugünkü psikolojide bu ruh kademesini oluşturan arzu ve şehvetler; güdüler, dürtüler ve ihtiyaçlar olarak ele alınmaktadır. İkinci katman, inanç, sabır, cesaret, ölçülülük ve kahramanlığı kapsamakta, saldırganlık ve şiddette burada ortaya çıkmaktadır. Üçüncü katman ise, doğüstülük, ölümsüzlük ve sezgisellik özelliklerini taşıyan ve bedende geçici olan gerçek ruhtur. Platon'un ruhun kademeli yapısı teorisi Rothacker, Lersch ve Remplein gibi çağdaş Avrupalı psikologların kişilik gelişimi ile ilgili görüşlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Platon'a göre, bir süreç olan büyüme, çocukluktan yaşlılığa doğru gelişmeyi kapsarken aynı zamanda en alt katmandaki ruh olgunlaşarak yerini daha yüksek katmanlara bırakmaktadır. Böylece Platon'a göre insanın gelişimi ruhun olgunlaşmasıyla gerçekleşmektedir. Platon, ruhun gelişmesinde çevrenin etkisi ve bu konuda eğitimin öneminden bahsederek gençlik konusunda bugünkü sosyolojik yaklaşımın da temellerini atmıştır. Eğitim ile ilgili olarak, bireyler arası farklılıklardan söz eden Platon, çocukların farklı yetenekleri olduğunu kabul ederek onların çeşitli aktivitelerine rehber olunması gerektiğini vurgulamıştır (Muuss 1971:3-6).

Aristo gençlik döneminin özelliklerinden söz etmiştir. Vücut ve ruh yapısı arasındaki ilişkiyi madde ve form arasındaki ilişkiye benzeterek, vücudun madde, ruhun da form olduğunu kabul etmiştir (Aristoteles 1990). Plato'nun ruh katmanları fikrine katılmakla birlikte Aristo, ruhun yapısını biyolojik olarak ele almış ve evrimleştiğini belirtmiştir. Aristo insanın gelişimini, her biri yedi yıl olmak üzere üç aşamaya ayırmıştır. Bunlar; ilk yedi yılı kapsayan 'bebeklik' dönemi, 'çocukluk-buluş' dönemi ve 21 yaşına kadar süren 'genç erkeklik' dönemidir. Aristo'nun bu üçlü aşaması, Zeller, Kroh ve Remplein gibi bir çok çağdaş gelişim psikoloğu tarafından benimsenmiştir. "Çocuklar ve hayvanların istekleri, duyguları ve heyecanları kontrol altında tutulmalıdır" diyen Aristo, çocukların ve hayvanların haz peşinde koştuklarını ifade ederken ergenlerin karakterlerinin gelişimini ise onların seçme yeteneğinin gelişmesine bağlamıştır. Ergenin ahlaki karakterinin, onun neyi iyi neyi kötü seçmesine bağlı olarak

belirlendiğini kabul eden Aristo, ergenin sahip olduğu kararsızlık, dengesizlik özelliğinden bahsetmiştir. O'na göre, gençler değişebilir ve kararsız isteklere sahip olabilir, onları dürtüleri keskin ancak derin ve köklü değildir (Muuss 1971:6-8). Aristo, gençliğin özelliklerini özetle; dünyayı pembe gören, saf, ateşli, ihtiraslı, çabuk kızan, sıcak tabiatlı, kararsız kişiler olarak belirterek, gençlikte görülen eğilimleri, beden yapısından çok onların deneyimlerinin azlığına bağlamıştır (Şemin 1992:13-14). Aristo, gençlerin değişkenliğinden söz ederken gençleri, mantıksız, dürtüsel, tutkularına yenilen ve eleştiri kabul edemeyen şeklinde nitelendirmiştir (Özbay ve Öztürk 1995:14).

İnsan gelişiminin doğasıyla ilgili teoriler ortaya atan John Locke'un özellikle ergenlikle ilgili görüşleri önemlidir. İnsan zihninin çevresel tecrübelerden etkilendiği üzerinde önemle duran Locke, çevresel tecrübelerle ilgili olarak bir çocuğun 'iyi' veya 'kötü' olabileceğini ifade etmiştir. Çocuğun doğduğunda yetişkinlerden hem nitelik hem de nicelik açısından farklı olacağını belirten ve çocuğun kişiliği üzerinde odaklaşan Locke, 'gelişim teorisiyle' insan doğasıyla ilgili bilimsel çalışmaların ilk ve en önemli temsilcisi olmuştur. Locke, gelişmeyi, çocukluğun ilk yıllarındaki zihinsel pasiflikten ergenlikteki giderek artan zihinsel aktivitelere doğru gelişen bir süreç olarak görmüştür (Muuss 1971:16-17). Locke'un insan doğası ile ilgili görüşlerinden etkilenmiş olan Rousseau, çocukların olgunlaşmaya yönelik gelişiminde eğitimin önemli rolü olduğunu vurgulamıştır. Rousseau'ya göre, eğitim metodları ve eğitim objeleri, her yaşta insanların özellikle gelişme aşamasındaki çocukların karakteristik özellikler kazanmasında önemli rol oynanmaktadır (Rousseau, 1984). Rousseau'da Aristo gibi çocuğun gelişmesini belirli aşamalarda görmüştür. Gelişme sürecini her biri özel karakteristiklere ve fonksiyonlara sahip olan dört aşamaya bölen Rousseau bir aşamadan diğerine geçişte bireyin değiştiğini belirtmiştir. Bu aşamalardan birincisi, yaşamın ilk 4 veya 5 yılını kapsayan, haz ve acı duygularının hakim olduğu 'bebeklik aşaması'dır. İkinci aşama, yaşamın 5-11 yılını kapsayan, yetenek, meleke duygularının hakim olduğu, benlik şuurunun geliştiği ve insan yaşamının kendine has duygularının ortaya çıktığı 'vahşi aşama'dır. Üçüncü aşama, yaşamın 11-15 yıllarını kapsayan, akılcı fonksiyonların uyandığı, benlik bilincinin geliştiği, bu dönemdeki gençlerin aşırı bir fiziksel enerji ve güce sahip olduğu, dünya için doğrunun ne olduğunu keşfetmeye çalıştığı 'Robinson Crusoe' aşamasıdır. Dördüncü ve son aşama ise, yaşamın 15-20 yıllarını kapsayan, duyguların olgunlaştığı, egoistlik ve bencillikten onur ve özsaygıya doğru bir değişimin söz konusu olduğu, sosyal saygınlığın önem kazanmaya başladığı, 'ergenlik aşaması'dır. Rousseau ergenlik döneminin yeni bir doğuş olduğunu kabul etmiş ve bu dönemde

gencin birlikte yaşadığı diğer insanların farkına vardığını ve onlarla çeşitli ilişkilere girerek giderek sosyal bir varlık olduğunu ifade etmiştir (Muuss 1971:16-18).

Ergenlik konusu 1800'lü yıllarda daha çok tıpçılar tarafından ele alınmış ve gençlerin özellikle anatomik ve fizyolojik özellikleri üzerinde durulmuştur.

Ergenlik dönemi ile ilgili ilk olarak bilimsel metodu kullanarak araştırmalar yapan ve ergenlik psikolojisinin babası sayılan G.Stanley Hall, gelişmeyi daha çok psikolojik faktörlerle açıklamasına rağmen teorisinde sosyolojik faktörler üzerinde de durmuştur. G.S. Hall'ün gençlik psikolojisinde biyoloji, antropoloji ve sosyolojinin yer aldığı söylenebilir.

Temel olarak, psikolojik gelişmenin genetik olarak belirlenen fiziksel faktörlere bağlı olduğunu kabul eden G.S. Hall, evrimci bir yaklaşım içinde gençlik dönemini, 12-24 yaşlarını kapsayan, doğal bir süreç içerisinde "ruhun ikinci kez doğumunun" gerçekleştiği ve bu durumun da genci toplumla çatışma haline soktuğu bir "bunalım dönemi" olarak görmüştür (Şemin 1992:15-16). Ergenlik dönemi Hall'a göre, yaşamın savaş dönemidir. Gençlik dönemindeki bu savaş, organik gereksinimler ile toplumun istekleri arasında gerçekleşen bir savaştır. Bütün bunlar gençliğe zor bir dönem yaşatmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, Hall'a göre, gençlik bir yeniden doğuş dönemidir (Özbay ve Öztürk 1995:14-15). İnsanlığın uygarlığa geçişte yaşadığı sıkıntılara benzer şekilde gençlerin de çeşitli sıkıntıları yaşadığını kabul eden Hall, hayvanlar dünyasının bir üyesi olarak insanın, önceleri diğer hayvanlar gibi biyolojik gereksinimleri ve yaşamı sürdürmeye yönelik içgüdüleriyle yaşarken giderek daha uygarlaşmış bir türe dönüştüğünü ifade etmiştir. Hall, bir çok sosyal bilimci gibi, gençlik döneminin tamamıyla yetişkinlik statüsünün kazanılmasıyla sona erdiğini belirtmiştir. Hall'a göre, gençler bu dönemde idealist olma, belirli hedeflere varmak isteme, eskiye karşı yenilik getirme, hırs, acı gibi kişisel duyguların ön plana çıkması gibi özellikler sergilemektedirler (Hall 1904).

20.y.y.'in başlarında gençlik döneminin sosyal bir fenomen olarak ele alındığı çalışmalar söz konusudur. Bu çalışmalarda, gençliğin açıklanmasında biyolojik faktörler göz ardı edilmeden, sosyal faktörlerin etkisi üzerinde durulmuştur. Örneğin, 1934 yılında, Amerikan Sosyoloji Derneği'nin gerçekleştirdiği ve psikolog, sosyolog, antropolog, eğitimci ve psikiyatrist gibi bir çok bilim insanının yer aldığı bir Gençlik Araştırma Komitesi oluşturulmuş ve bu araştırma komitesince sosyo-kültürel açıdan gencin davranışı üzerinde yoğunlaşılacak bir araştırma taslağı hazırlanmıştır (Şemin 1992:19). Bu çalışmanın, gençlik konusunun sosyolojik boyutta bilimsel olarak ilk kez ele alındığının bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Bu dönemden sonra hızlanan gençlik çalışmaları çeşitli yaklaşımların ışığı altında geliştirilmiştir.

Gençlik konusundaki yaklaşımlar; biyolojik, kültürler arası, tarihsel, psikolojik ve sosyolojik olarak sıralanabilir.

2. Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılması

2.1. Biyolojik Yaklaşım İçinde Geliştirilen Gençlik Teorileri

Biyolojik bir yaklaşım içinde geliştirilen gençlik teorilerinde, gençlik dönemi, genç bir insanın buluş çağının başlaması ve kemik büyümesinin tamamlanması arasındaki yaşam süreci olarak tanımlanmıştır. Buluş ile başlanan bir süreç olarak gençlik dönemini ele alan bu yaklaşım, gençlik döneminin en önemli özelliklerini, gencin büyümesinin gerçekleştiği, cinsel gelişiminin başladığı ve fiziksel büyümesinin tamamlandığı şeklinde belirtmişlerdir. Bu yaklaşım içinde gencin davranışı, gencin yaşadığı fiziksel değişimleri ile ilgili olarak açıklanmaya çalışılmış, gencin davranışı, fiziksel olgunlaşması sırasında dışa yansıyan davranışlar olarak kabul edilmiştir (Forisha-Kovach 1983:8).

Biyolojik yaklaşımın önemli temsilcisi, Gesell, kişilik ve gelişimin davranışsal boyutları ile ilgilenmiştir. Gesell, farklı yaş gruplarındaki gençlerin ve çocukların davranışlarını gözlemlemiş, gelişme dönemlerinde ve aşamalarında bu grupların gelişimsel eğilimlerinin tanımlayıcı özetlerini ortaya koymaya çalışmıştır (Gesell ve Ames 1956). Gesell teorisinde, genlerin ve biyolojik yapının, davranış eğilimlerinin ve gelişimsel özelliklerin genel görünüşü belirleyici olduğunu kabul ettiği için, onun teorisi biyolojik yaklaşım içinde kabul edilmiştir (Rice 1990:81).

Biyolojik yaklaşıma göre, ergenlik adı verilen yaşam döneminde ortaya çıkan psikolojik ve sosyal değişmelerin başlatıcısı ve düzenleyicisi olarak fiziksel değişikliklerin büyük önem taşıdığı, fiziksel olgunlaşmanın hem cinsel olgunlaşmaya hem de gözle görülmeyen bir dizi biyokimyasal değişmelere neden olduğu ileri sürülmüştür (Özbay ve Öztürk 1995:24).

Gencin vücudunda gerçekleşen önemli gelişimsel değişmelerin üzerinde durularak gençliğin, cinsel ve fiziksel olgunlaşma olarak ele alındığı biyolojik yaklaşımda, cinsel ve fiziksel değişmelerin sonuçları ve önemi üzerinde durulmuş, gençteki psikolojik ve davranışsal değişmelerin birincil nedeninin biyogenetik faktörlere bağlı olduğu kabul edilmiştir. Büyüme ve davranış, çevresel etkilenmelerden çok içsel olgunlaşma güçlerinin kontrolü altındadır. Bu nedenle biyolojik yaklaşıma göre, gelişme kaçınılmazdır, evrensel modele sahiptir ve sosyo-kültürel çevrenin etkisi önemsizdir (Rice 1990:78-79).

2.2. Kùltürler Arası Yaklaşım İçinde Geliştirilen Gençlik Teorileri

Kùltürler arası yaklaşımda, hemen her toplumda ve kùltürde gençlerin var olduğu kabul edilerek bu durumun tüm toplumlar için ortak bir özellik olduğu belirtilmiştir. Bu ortak özelliğın yanısıra hemen her toplumda gençliğe atfedilen anlam da farklılık göstermektedir.

Gencin çocukluktan çıkması ve bir yetişkin olarak kabul edilmesinde, her toplumda bu geçişleri işaret eden çeşitli başlangıç ve bitiş törenleri söz konusudur (Esman 1990:40). Gençlik dönemine girme ve bu dönemin sona ermesi her toplumun kùltürüne göre farklı törenlerle gerçekleşmekte ve birey bu törenlerle 'genç' ve 'yetişkin' olarak kabul edilmektedir. Bu törenlerle, tüm toplum o ferdin çocukluktan yetişkinliğe doğru adım attığını onaylamakta ve tören öncesi ocuk olarak görülen fert, tören sonrasında 'yetişkin' olarak gör÷lmektedir. Bu tip kabul edilme törenlerinin olduğu kùltürlerde ergenlik dönemi kısalmış, yalnızca tören boyunca bireyin ergenliği kabul edilmiş ve tören bittiğinde de artık kişinin yetişkin olduğu kabul edilmiştir (Kimmel ve Weiner 1984:8-9).

İlkel toplumlarda ergenlik konusunda yapılan gözlemler, bu dönemden yetişkinliğe geçişin çeşitli tipler halinde gör÷ldüğünü saptamış, bazı kùltürlerde gencin acı veren bazı sınamalardan geçirildiği, bazılarında ise geçişin oldukça kolay olduğu saptanmıştır. Ergenlik çağındaki kız ve erkek çocuğın davranışlarını düzenleyen sosyal ve kùltürel normlar, onların bu dönemde karşı karşıya kaldığı sorunlara çeşitli öz÷mler sağlamaktadır (Şemin 1992:112).

Kùltürler arası yaklaşıma göre, çeşitli kùltürlerde yer alan ergenlikten yetişkinliğe geçiş törenleri, ergene toplumdaki rolünü öğretmekte bu da genci yetişkinlerin haklarına ve topluma uyumlu kılmakta ve toplum tarafından kendisine ayrılan yeri almaya hazırlamaktadır.

Daha çok antropologlar tarafından benimsenen 'kùltürler arası yaklaşımda', gençlik döneminin anlaşılmasında farklı kùltürlerdeki varyasyonlar üzerinde durulması gerektiği kabul edilmiştir. Bu yaklaşım içinde, gençlik dönemini inceleyen antropolog Margaret Mead ve Ruth Benedict, ocuğın kişilik gelişiminin belirlenmesinde, sosyal çevrenin önemi üzerinde durulması gerektiğini vurgulayarak sosyal kurumların, ekonomik modellerin, alışkanlıkların, törelerin, geleneklerin ve dini inançların toplumdan topluma ve kùltürden kùltüre değiştirdiğini kabul etmişlerdir. Mead ve Benedict'e göre, kùltürel gelişmeler kişiliğın biçimlenmesinde önemli etkilere sahiptir. Bu açıdan, bir çok kùltürde çocuğın gelişme aşamaları, bu aşamaların başlangıç ve bitiş noktaları ve devamlılığı batı kùltüründeki aşamalara göre farklılık göstermektedir (Rice 1990:98-100).

Mead'in, Polinezya adalarında Samoa toplumunu inceleyen araştırmasında, ergenlik çağındaki kızlarla bu çağda bulunmayan kızlar arasında sosyal bakımdan ayırım olmadığı, ergenliğin yeni bir döneme kolaylıkla geçişten ibaret olduğu, bu kültürde geçerli sosyal kuralların gençlerin evlenmeden birleşmelerine izin verdiği ve ergenlikten hemen sonra gencin karşı cinsten biriyle yaşadığı tespit edilmiştir (Şemin 1992:112-113). Mead'e göre, ergenlik dönemi, bir baskı ve kriz dönemi olarak kabul edilmemeli, bu dönem ilgilerin ve aktivitelerin yavaş yavaş olgunlaştığı düzenli bir gelişim dönemi olarak ele alınmalıdır (O'Donnell 1985:24).

Batı toplumları ile Trobriand adalarında yaşayan ergenlerle ilgili olarak kültürel çevre ve detaylar ile bunların değişkenliği üzerinde duran Malinowski de kültürler arası yaklaşımın önemli temsilcileri arasında yer almaktadır. Malinowski, Trobriand ve batı toplumlarındaki gençleri, ev ve iş ilişkileri açısından karşılaştırmış ve bu adalardaki gençlerin bu tür ilişkilerde daha özgür ve informal davrandıklarını belirterek bunun nedenini de Trobriand toplumunun daha az otoriter bir doğaya sahip olmasına bağlamıştır (O'Donnell 1985: 23).

Kültürler arası yaklaşım içinde çeşitli araştırmalar yapmış olan Wiggin, kültürün kompleksliği ve göreliliği üzerinde durarak gençlerin değişen toplumda ve kültürdeki ilişkilerini incelemiştir. Wiggin, kültürü açıklarken kültürün farklı özellikleri üzerinde durmuş ve kültürü öğrenilmiş davranışlar kompleksi olarak inançlar, tutumlar ve davranışlar toplamı şeklinde tanımlamıştır. Wiggin, Türk gençliği ile ilgili olarak 1967 de yapılmış Kazamias'ın araştırmasını örnek göstererek, kültürler arası bir yaklaşım ile Türk, Endonezya ve Amerikan toplumlarındaki gençleri karşılaştırmaya çalışmıştır. Kazamias yaptığı çalışmada, Türkiye'de lise gençliğinin giderek gelişen bir potansiyel grup oluşturduğunu, okuyan gence olan itimadın giderek arttığını, gencin ebeveynlerini kendilerinden üstün birer otorite olarak gördüğünü, yine de toplumda geleneksel değerlerin giderek değiştiğini bunda da gençlerin önemli birer potansiyel oluşturduklarını belirtmiştir (Wiggin 1969:192-193). Wiggin de Kazamias gibi sosyal değişme içinde gençleri aktif mekanizmalar olarak kabul etmiş, sosyal ve kültürel değişmelere paralel olarak özellikle okuyan Türk, Amerikan ve Endonezyalı gençleri karşılaştırmış ve kültürün görelilik özelliğini kültürler arası karşılaştırma ile ortaya koymaya çalışmıştır.

Kültürler arası yaklaşımda, gençlerin her toplumda, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve politik özelliklerine göre farklı özellikler sergilediği ve bu duruma bağlı olarak da gençlerin yaşantı biçiminde de değişikliklerin olduğu kabul edilmektedir.

2.3. Tarihsel Yaklaşım İçinde Geliştirilen Gençlik Teorileri

Tarihsel yaklaşımda, gençlerin tarihsel değişmelerden etkilendiği ka-

bul edilir. Gencin yaşamı, kültürden kültüre farklılık göstermekle birlikte, tarihsel zaman içinde de değişimler göstermektedir. Bu yaklaşıma göre, insanın gelişim aşamalarından biri olan gençlik, görelî olarak insanlık tarihi içinde yeni yeni keşfedilmektedir.

Bir yaş grubu olarak gençlik grubunun, sosyal yapısını ve bünyesini tarihsel bir perspektif içinde inceleyen Aries, gençliği öncelikle üst ve orta sınıf olarak ayırmış ve daha çok okul gençliği üzerinde yoğunlaşmıştır (Aries 1962). Aries'e göre, çocukluktan gençlik formasyonuna geçişte ailenin rolü giderek azalmakta ve formal eğitim kurumlarının rolü ön plana çıkmaktadır. Aries, tarihsel bir perspektif içinde, 18. 19. ve 20.yy.'daki eğitim sistemlerini incelemeye çalışmıştır (O'Donnell 1985:26).

Tarihsel yaklaşımın önemli temsilcilerinden Eisenstadt, genç insanların her toplumda daima var olduğunu ve çocukluk ile yetişkinlik arasındaki gençlik döneminin, tarih boyunca bilinen bütün toplumlarda ifade edildiğini belirtmiştir. Eisenstadt, toplumlarda tarih boyunca gelişen sosyal değişimlerin hemen tüm ergenler üzerinde derin etkiye sahip olduğunu kabul etmiştir (Eisenstadt 1956). Yine tarihsel yaklaşımın önemli temsilcilerinden biri olan araştırmacı Elder, çeşitli tarihsel araştırma verilerinin bugün bilinen şekliyle ergenlik kavramının 19.yy. sonrasında Amerika'da ortaya çıkmaya başladığını ifade etmiştir (Elder 1977). Elder, Katz ve diğer tarihsel yaklaşım içinde yer alan araştırmacılar 'ergenlik' ya da 'gençlik' kavramına atfedilen tanımın endüstri devrimiyle birlikte farklılaştığını kabul etmişlerdir. Zira, bu yaklaşıma göre, endüstri devrimi öncesi toplumlarda gençler aile kontrolü altındalarken ve aileye bağımlı bir hayat sürdürürlerken, endüstri devrimi ile birlikte bir çok genç ailelerinden ayrılarak ülkelerinin sanayileşmiş bölgelerine doğru hareket etmişler, yeni gittikleri bölgede yarı-otonom işlerde, işçi-çırak ve hizmetli olarak çalışmaya başlamışlardır. Bu gençlerin bazıları, çalıştıkları işyerlerinin yakınında bir aile yanında pansiyoner olarak kalırken bazıları ücretli olarak ev, otel, pansiyon gibi yerlerde yaşamakta, iş bulamayan veya herhangi bir okula devam edemeyen gençler ise şehir sokaklarında boş ve işsiz olarak zaman geçirmeye başlamışlar; caddeleri dolduran bu işsiz gençlerin varlığı, yetişkinleri sokaktaki bu gençleri koruma çabalarına yöneltmişlerdir. İşte bu noktadan hareketle, gençlerle ilgili ilk çalışmaların yapılmaya başlandığı kabul edilmiştir. Öte yandan bu araştırmacılar, endüstri devrimi ile birlikte sanayi ve ticaretin gelişmesine paralel olarak, gençler için eğitim ve iş imkanlarının arttığını, zamanla işsiz-boş gezen gençlerin sayılarının azalmaya başladığını, üst sosyo-ekonomik sınıftaki gençlerin okullara devam ederken, alt sosyo-ekonomik sınıftaki gençlerin çalışarak aile bütçesine katkıda bulunduğunu, bu gençlerin daha düzensiz bir şekilde okula devam ettiklerini ve çalışan gençlerin çoğunun tehlikeli

maden ocaklarında ya da fabrikalarda çalıştıklarını ifade etmişlerdir (Kimmel ve Weiner 1984:9-13).

Tarihsel yaklaşıma göre, gençlikle ilgili ilk önemli çalışma Hall tarafından yapılmıştır. Öte yandan, gençlik araştırmaları, 1950'lerde iki önemli tarihsel değişim, genç nüfus oranındaki ve okul kayıtlarındaki artışa bağlı olarak yoğunluk kazanmıştır. Bu durum da 1960'lı yıllarda gencin yetiştirilmesi ya da büyümesi ile ilgili araştırmaları çoğaltmış ve bu araştırmalar, gençliğin yabancılaşması, politik öğrenci eylemleri, suçluluk gibi konular üzerinde odaklaşmışlardır. 1970'lerde daha çok kolejlerde okuyan gençlik, 1980'lerde ise, gençlik kesimini çeşitli özellikleriyle ele alıp inceleyen araştırmalar yapılmıştır.

2.4. Psikolojik Yaklaşım İçinde Geliştirilen Gençlik Teorileri

Gençlik konusunda psikolojik bir yaklaşım içinde olan sosyal bilimciler, daha çok ergenin kendi dünyası içindeki duygu ve düşüncelerindeki değişimlerle ilgilenmişlerdir.

Psikolojik yaklaşımda ergenlik, psikolojik değişme kavramları içinde tanımlanmaya çalışılmış ve bir 'kriz dönemi' olarak ele alınmıştır. Ergenin davranışı, duyguların ve düşüncelerin değiştiği ergenlik dönemi göz önünde bulundurularak açıklanabilir. Daha açık bir ifadeyle, ergen davranışı genel olarak kişiliğin gelişmesi dönemiyle ilgili olarak yorumlanabilir (Forisha-Kovach 1983:7-8).

Psikolojik yaklaşım içinde gençlik konusunda geliştirilen ilk teorilerin psikoanalitik görüş içinde şekillendiği söylenebilir. Klasik psikoanalitik görüşte, gelişim çocukluktan itibaren ele alınmış ve gelişimde biyolojik faktörler üzerinde durulmuştur.

Bu görüşteki teorilerde, yaşamın ilk 5 ve 6. yıllarında kişiliğin düzenlendiği ve şekillendiği kabul edilerek kişiliğin gelişiminin birbirini izleyen psikoseksüel aşamalarla gerçekleşmekte olduğu ve bu aşamaların her birinin belirli kişilik karakteristikleri ile birleştiği kabul edilmiştir. Klasik psikoanalitik görüşün odaklaştığı noktalardan biri, ergenlik döneminin kişiliğin gelişimine olan katkılarının neler olduğudur. Fert kendi yaşlıları arasında biyolojik olarak farklılaşırken ferdin yaşadığı bu farklılaşmalardan nasıl etkilendiği ve bu duruma nasıl tepkide buldukları üzerinde yoğunlaşmıştır (Kimmel ve Weiner 1995:21). Bu yaklaşımın önemli temsilcileri arasında Sigmund Freud, Anna Freud, Peter Blos ve Erik Erikson sayılabilir.

Freud, ergenlik yılları hakkında çok fazla birşey söylemese de psikoanalitik teorinin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Freud'un kızı olan Anna Freud, ergenler üzerinde klinik çalışmaları ilk kez uygulayanlar arasında yer alır.

Freud, özellikle kişinin davranışının ve heyecansal durumlarının belirlenmesinde biyolojik ve cinsel gelişimin önemi üzerinde durmuştur. Freud, gelişmenin, insanın nasıl davranması ve hissetmesi gerektiği ile ilgili olarak itici güçler ve diğer motivasyonel güçler arasındaki çatışmalar sonucu ortaya çıktığını kabul etmiştir (Freud 1905). Freud, ergenlik döneminde sona eren insan büyümesinin çeşitli aşamalarından bahsetmiş ve her bir aşamanın vücudun farklı bölgelerini kapsayan arzu ve itici güçlere hakim olma fırsatı olduğunu belirlemiştir. Psikoseksüel bakış açısı ile Freud, ergenin hormonal girdilerinin yeni seviyelere ulaşması ve cinsel gücünü kazanması üzerinde durarak gelişme dönemini incelemiştir. Freud, ergenlik döneminde ortaya çıkan problemleri cinsellik üzerinde yoğunlaşarak açıklamaya çalışmıştır (Forisha-Kovach 1983:28). Zira, Freud'a göre, ergenlik, gizlilik döneminde bilinçaltına itilmiş olan cinsel dürtünün, biyolojik değişikliklerin de etkisiyle gücünü artırdığı bir dönemdir (Özbay ve Öztürk 1995:46). Bu nedenle Rice'ın (1990:82) da belirttiği gibi Freud'a göre, ergenlik, cinsel heyecan, endişe ve zaman zaman da kişilik bozukluğunun yer aldığı bir dönemdir.

Anna Freud ise, ergenlik döneminin genel karakteristikleri üzerinde durarak, bu dönemin özelliklerinin ergeni kuşatan içten gelen motivasyonel güçlerin ve davranışların giderek artmasına bağlı olarak ortaya çıktığını kabul etmiştir (Freud 1958). A. Freud'a göre, ergen yeni yeni isteklerde bulunan, evinin dışında fazla zaman harcamayı, arkadaşları ile daha çok şeyler paylaşmayı ve daha özgür olmayı isteyen kişidir (Forisha-Kovach 1983:28). A. Freud, ergenlik dönemindeki gencin fizik yapısındaki değişimler üzerinde babasından daha fazla durmuş ve ergenlik dönemini, iç çatışmaların, fiziksel dengesizliklerin ve kararsız, düzensiz davranışların söz konusu olduğu bir dönem olarak ele almıştır (Rice 1990:85).

Sigmund ve Anna Freud'dan daha detaylı bir şekilde ergenin gelişimi üzerinde duran Peter Blos, çocukluktan yetişkinliğe geçişi altı aşamaya ayırmıştır. Bu aşamalardan ilki, ilkokul yıllarını kapsayan, çocukların zihinsel ve duygusal kapasitelerinin geliştiği 'gizlilik aşaması'dır. İkinci aşama, ergenlik öncesini kapsayan, cinsel konulara karşı daha hassas olduğu, bir çok cinsel fantezilerin düşünüldüğü 'ön ergenlik dönemi'dir. Üçüncü ve dördüncü aşama, 'ilk ergenlik dönemi'dir. Bu dönemde karşı cins ebeveynine karşı olan ilgi artmakta, kendi cinsinden kişilerle sıkı arkadaşlık bağı kurulmakta, bu arkadaşlara karşı aşırı takdir ve hayranlık duyguları beslenmekte ve yavaş yavaş da olsa karşı cinse ilgi kendini göstermeye başlamaktadır. Beşinci dönem, gencin cinsel kimliğinin pekişmeye başladığı ve gencin pozitif olarak kendi varlığının farkına vardığı 'geç ergenlik aşaması'dır. Son aşama ise, ergenlik sonrası dönemi takip etmektedir. Bu dönem yaşam hedeflerinin belirlendiği, bu hedeflere

Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma

ulaşılmaya çalışıldığı, istikrarlı ilişkilerin kurulduğu, rollerin ve seçimlerin yapıldığı 'erken yetişkinlik aşaması'dır. Blos'un önemli kavramlarından biri de ergenliğin ortalarında ortaya çıkan, gencin ebeveyninden ayrı özgür olma duygusunu yoğun olarak hissettiği 'ayrılma-ferdileşme' duygusudur (Kimmel ve Weiner 1984:22-26).

Ergenlerle ilgili çalışmalar yapan en önemli psikologlardan biri olan E. Erikson cinsellik ve psikoseksüel bakış açısının aksine kimlik üzerinde odaklaşmıştır. Erikson, kimliğin, belirli bir sosyal grup eğilimi içinde kültürel geçmişin ve kişisel geçmişin bir araya gelmesiyle oluştuğunu, kimliğin oluşmasıyla ve kimlikte başarı sağlanmasıyla kişinin toplumda kendini bulduğunu ifade etmiştir (Erikson 1968). Erikson, ergenlik dönemini, 'kimliği arama' olarak tanımlamıştır. Kimliği arama, dengeyi bulma, ergenin daha önceki yıllarında elde ettiği özdeşimlerin ve mücadelelerin tatmin edici bir senteze ulaşma çabasıdır. Bu konuda fazla açık olmayan Erikson, çevrenin etkisiyle gençlerin, farklı rolleri benimsediğini, çeşitli mücadeleler içine girdiğini ve daha farklı tepkiler ürettiğini ve böylece diğerlerinden farklı olarak sembolize olduğunu kabul etmiş, gençlik kültürünü de bu kabulüne paralel olarak, gençlerin benimsedikleri, ellerinde tuttukları bir yaşam tarzı olarak tanımlamıştır (Goldstein 1967:27).

Klasik psikoanalitik düşüncelerden etkilenen ancak bu düşüncelerden üç açıdan farklılık gösteren Erikson çağdaş psikoanalitik yaklaşımın temsilcilerinden sayılabilir. Erikson, insanlardaki içgüdüsel çabalamalardan çok uyuma önem vermesi yani insanlardaki güdülerin neler olduğundan çok onların nasıl birbirine uygun hale getirileceği ile ilgilenmesi, davranışların biçimlenmesinde ve değişmesinde fiziksel durumlardan çok çevresel etkilerin rolü üzerinde durması ve kişilik özelliklerinin ilk çocukluk döneminde kristalize olduğu şeklindeki görüşün aksine kişilik gelişiminin yaşam boyunca belirlendiği ve tanımlandığını kabul etmesi açısından geleneksel psikoanalitik görüşten ayrılmıştır (Goldstein 1967:27). Erikson yaklaşımında, insanların her çağda büyümeleri ya da gelişmeleri ile ilgili problemlerini nasıl çözümledikleri üzerinde de durmuştur. Erikson doğumdan ölüme kadar yaşamı 8 çağa ayırmış ve bu aşamalardan beşincisini ergenliğin başlangıcı olarak ifade etmiştir (Erikson 1963). Bu dönem, sosyal ihtiyaçların giderek arttığı, yaşamda cinselliğin rolünün farkına varıldığı, tutumlar ve değerlerin sağlamlaştığı ve korunduğu, sorumluluk sahibi olunmaya başlanıldığı bir dönemdir (Kimmel ve Weiner 1984:32-35). Ergenliği, bir 'normatif kriz' dönemi olarak adlandıran Erikson, ergenlerin, geçmiş deneyimleri bütünleştirme, 'ben kimim' sorusuna yanıt arama, sağlam bir kişisel kimlik duygusuna ulaşma çabası içinde olduklarını belirtmiştir (Özbay ve Öztürk 1995:17). Erikson, ergenlik dönemini, gelecek için yeni temellerin atıldığı ve eski

geçmiş hataların düzeltilme fırsatlarının ele geçtiği dönem olarak görmüş, bu dönemin yaşam için asıl olan en önemli dönem olduğunu ve bu dönemdeki değişmelerin daha dikkat çekici ve önemsenmeye değer olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir (Forisha-Kovach 1983:30).

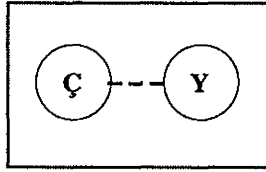
Psikolojik yaklaşım içinde geliştirilen gençlik teorileri, zamanla genci sosyal bir varlık olarak da ele almaya başlamışlardır. Ergenlik döneminde, gencin geçirdiği biyolojik değişmelerle birlikte içinde yaşadığı toplumun ya da ilişkilerini sürdürdüğü sosyal grupların da göz önünde bulundurulduğu çeşitli sosyal psikolojik teoriler ortaya konulmuştur.

Genci anlamaya çalışırken onun ihtiyaçlarının yanısıra toplumsal taleplerin de ele alınması gerektiğini belirten sosyal psikolog Havighurst, fertlerin ihtiyaçlarının ve toplumun taleplerinin gelişim görevlerini ortaya çıkardığını ve bunların, yetenekler, bilgi, fonksiyonlar ve tutumlar şeklinde sıralandığını ifade etmiştir. Yetenekler, bilgiler, fonksiyonlar ve tutumlar fertlerin yaşamları boyunca belirli noktalarda elde ettikleri ve ferdin kişisel eforunun, sosyal beklentilerinin ve fiziksel olgunluğunun yer aldığı yaşamları kapsamaktadır (Havighurst ve Taba 1949:101). Gelişim görevlerinin, kültürden kültüre ve görevleri belirleyecek biyolojik, psikolojik ve kültürel unsurların görece önemine göre değiştiğini belirten Havighurst, gençlik dönemi sürecince sekiz temel görev belirlemiştir: Bunlar; 'fiziki kabul etmek ve vücudu etkili kullanmak', "her iki cinsle ve yaşlarla yeni ve çok ilişkiler kurmayı başarmak", "erkeksi ya da kadınsı sosyal cinsiyet rollerini başarmak", "ebeveynlerden veya diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığını kazanmayı başarmak", "bir ekonomik kariyere hazırlanmak", "aile yaşamına ve evliliğe hazırlanmak", "sosyal anlamda sorumluluk sahibi davranışları başarmak ve bunu istemek" ve son olarak da "davranışa rehber olacak bir etik sistemini veya değerler yığını elde etmek ve bir ideoloji geliştirmeyi başarmak" (Rice 1990:101).

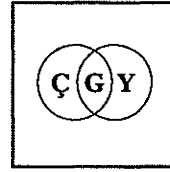
Gençlik dönemini sosyal bir perspektiften ele alan sosyal psikolojik teoriler, bu dönemi gencin ne çocuk ne yetişkin olduğu fakat her ikisi arasında yer aldığı 'marjinal' bir dönem olarak kabul etmişlerdir (Forisha-Kovach 1983:8). Gençliği marjinal bir dönem olarak gören Lewin, yaşam içinde 'geçiş dönemi'ni kapsayan gençlik dönemini kültürel faktörler üzerinde durarak incelemiştir (Lewin 1939). Gençlik dönemindeki bir kişinin, çocuk ve yetişkin olmadığını daha açık bir ifade ile, yetişkinlerin ve çocukların oluşturdukları sosyal grupların her ikisine de dahil edilemeyeceğini belirten Lewin, gencin marjinal insan olarak geçiş statüsünde yer aldığını ifade ederek bu durumun genel karakteristiklerini şöyle özetler: Diğer bir deyişle bu tip insanlar, Lewin'in tabiriyle "ne orada ne de burada"dırlar, bu insanlar gruplar arasında yer alırlar. Örneğin, Ç-çocuk

Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma

grubu, Y-yetişkin grubu ise, G de her iki grubun kesiştiği yeni bir alanda yer aldığı bir gençlik grubudur. Bu gruptaki üyeler ne C'ye ne de Y'ye aittir, üyeler her iki grup arasında yer alır. Lewin'in bu teorisi aşağıdaki şekilde gösterilebilir (Kimmel ve Weiner 1984:11-13):

Çocuk Yetişkin

Yeni alan (G)=Gençlik

Lewin'in teorisinin özünde, davranışın, ferdin çevresinin ve ferdin kendisinin bir fonksiyonu olduğu görüşü yatmakta, ferdin davranışını anlamak için onun kişiliği ve çevresini anlamak -ki bunlar birbirlerine bağımlı faktörlerdir- gerekmektedir. O'na göre, etkileşim içindeki çevresel ve kişisel faktörlerin tamamı 'yaşam alanı' ya da 'psikolojik alan' olarak tanımlanabilir. Davranış, yaşam alanının bir fonksiyonudur ve bu alan ihtiyaçların, hedeflerin yer aldığı fiziksel, sosyal ve psikolojik faktörleri kapsamaktadır. Lewin bu alan içinde gençliği, grup üyeliğinin, çocukluktan yetişkinliğe geçtiği bir geçiş dönemi olarak kabul etmiş, gencin biraz çocuk grubuna biraz da yetişkin grubuna dahil olduğunu, gencin zaman zaman bir çocuk gibi davranırken sık sık da bir yetişkin gibi sorumluluk sahibi olmak istediğini ve buna göre davrandığını belirtmiştir (Rice 1990:103).

Sosyal psikolojik yaklaşımda, gençlik bir yaşam periyodudur ki bu periyot, toplum tarafından gence atfedilen fonksiyonların henüz genç tarafından yerine getirilmediği, gencin yetişkin statülerine, rollerine ve fonksiyonlarına tam olarak uyum göstermediği dönemdir. Bu dönem, gencin, bir yetişkin gibi sosyal, eğitimsel, mesleksi, cinsel ve ideolojik kararlarını vererek mensup olduğu topluma ve kültüre uyum göstermesine kadar geçen süredir. Bu yaklaşımda olan sosyal bilimcilere göre, gencin davranışı, toplumdaki marjinal statüye bir tepki olarak açıklanmıştır. Bu teorilerin önemlilerinden biri Harry Stack Sullivan'ın teorisidir (Kimmel ve Weiner 1995).

Bir sosyal varlık olan insanın kültürel ve kişilerarası çevre ile şekillendiğini ifade eden Sullivan, kişiliğin, fertlerin sosyo-kültürel şartlara uyumu öğrenmesiyle geliştiğini belirtmiştir. İnsanın, doğumundan ergenliğe doğru olan gelişimini detaylı bir şekilde analiz etmek isteyen Sullivan, ferdin gelişimi üzerinde, onun diğer insanlarla olan etkileşiminin

nasıl etkili olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır (Sullivan 1953). Sullivan'ın gelişim ile ilgili görüşünde gelenekselleşmiş aşamalar vardır ki, O, bu aşamaları, ferdin kişilerarası ilişki biçimlerindeki temel değişimlere bağlı olarak sıralamıştır. Ergenliğin gelişimi ile ilgili üç aşaması bulunan Sullivan, bunları 'ön ergenlik', 'ilk ergenlik' ve 'son ergenlik' olarak belirtmiştir. Ön ergenlik aşamasında, bir çok farklı arkadaşlıklar edinilerek çeşitli aktiviteler paylaşılmaktadır. Sullivan'a göre bu dönemdeki arkadaşlık, çocuğun arkadaş edinme davranışını kazanması ve her iki cinsten kişilerle karşılıklı ilişki içine girmesi açısından önemlidir. İlk ergenlik döneminde, gelişimde sosyo-kültürel etkiler üzerinde duran Sullivan, bütün insanlar için ortak olarak kabul ettiği belirli temel ihtiyaçların ve bazı gerilimlerin öneminden bahsetmiştir. Geç ergenlik döneminde ise, ergenin temel bazı ihtiyaçlarının sağlanabildiği, kişiler arası ilişkilerin kurulduğu ve artık gencin hangi genital davranışlardan hoşlandığını keşfettiği dönemdir (Kimmel ve Weiner 1995:27-31). Zira, Sullivan'a göre, gencin cinsel davranışa ilişkin tercihlerini yapması ve bunu hayatının geri kalan kısmına nasıl yerleştireceğini belirlemesiyle birlikte geç ergenlik dönemi başlamaktadır (Özbay ve Öztürk 1995:48).

Sosyal psikolojik görüşün temelini Sullivan'ın teorisiyle atıldığı ve sosyal öğrenme teorileriyle de bu görüşün daha da canlandığı söylenebilir.

Sosyal öğrenme teorilerine göre, geçmişteki tecrübeler ve mevcut şartlar insanın davranışının belirleyicisidir. Ergenler de çocuklar ve yetişkinler gibi yaşantılardan, yaşadıkları tecrübelerden etkilenmekte ve onlar farklı şeyler öğrenmektedirler.

Taklit ve özdeşimin cinselliğin gelişiminde önemli rol oynadığı, çocukların aynı cinsten olan ebeveynlerin davranışlarını taklit ederek kendi cinslerine uygun davranışları öğrendiklerini belirten sosyal öğrenme teorileri, gençler için de en önemli modelin kitle-iletişim araçları olduğunu kabul etmişler ve gençlerin reklamlarda ve filmlerde gördükleri kişileri taklit edip kendilerine model alabileceklerini ifade etmişlerdir (Özbay ve Öztürk 1995:47).

Sosyal öğrenme teorilerinin önemli temsilcilerinden biri olan ve ergenin gelişimi konusuna oldukça önem veren Bandura, insan davranışı üzerinde çevresel etkilerin önemi üzerinde durmuştur (Forisha-Kovach 1983:33).

Bandura sosyodavranışçı (sociobehavioristic) yaklaşımıyla, gözlemsel öğrenme üzerinde durarak gelişme ile ilgili teorisini ortaya koymuştur (Bandura 1971). Bandura'ya göre, davranış aktarımının ya da geçişinin olması diğer bir ifade ile, öğrenmenin gerçekleşmesi için birbirini izleyen dört adım gereklidir. Bandura'ya göre, öğrenmenin bu dört adımı şöyle

özetlenebilir: İlk adım, gözlem ve taklit edilme modelidir. Öncelikle kişinin dikkatini, ilgisini çeken kavrayıp anladığı ve o suretle öğrendiği modeldir. İkincisi, kişi modelin ne olduğunu hatırlamalıdır. Bu durum kişinin kendi kendine (kendi cümleleri-sözcükleri ile), tanımladığı davranışlarıyla daha çok kolaylaştırılır ve aksiyonlar sözcüklerde tekrarlanır ve nakledilir. Üçüncüsü, kişi davranışın yeniden meydana gelmesi için gerekli olan beceriye sahip olmalıdır. Zaman zaman bu beceriler, uygulamalarla ya da fiziksel olgunlaşma ile geliştirilmelidir. Dördüncü ve son olarak da, davranışın meydana gelmesi için davranış öğrenilmeli ve gerekli hünere sahip olunmalıdır. Kişi davranışın meydana gelmesi için bazı ödüllerin beklentisi içinde olmalıdır. Ödüllendirmeler, övgü, beğeni ve diğerleri karşısında popüleritenin artması şeklinde olabilir (Kimmel ve Weiner 1995:37). Kısaca, Bandura'nın öne sürdüğü dört öğrenme adımı; gözlem-taklit, hatırlama, davranış tekrarı için beceri ve davranış beklentisi oluşturacak ödüllendirmez.

Ergenlik dönemini, insanın gelişimi boyunca devam eden öğrenme sürecinin bir kısmı olarak kabul eden Bandura, ergenlik döneminin doğasından kaynaklanan farklılığın diğer bir ifadeyle, ergenin geçirdiği biyolojik değişmelerin, ergenlik dönemini diğer aşamalardan farklı kıldığını kabul etmiştir. Ergenlik döneminin özelliklerinin değişebilirliği üzerinde de duran Bandura, ergenleri güçlük ve karmaşıklıkta çok düzenliliğe yöneltmede teşvik edici olma ve onu kendi kararını verebilme yetisine sahip olarak görmek gerektiğini de ifade etmiştir (Forisha-Kovach 1983:33). Genel olarak, sosyal öğrenme teorilerine göre, gençlik dönemi devam eden öğrenme sürecinin bir parçasıdır ki bu dönem fertlerin değişen çevrelere veya görece dengeye tepki olarak ortaya çıkan öğrenme sürecinin bir parçasıdır.

Özetle psikolojik yaklaşım içinde, gencin davranışlarının, gençlik dönemini etkileyen iç ve dış faktörlerin açıklanmasında ve değişimin gençlik dönemi ile ilişkisinin belirlenmesinde, yukarıda belirtilen psikolojik, sosyal-psikolojik ve sosyal öğrenme teorilerinin önemi büyüktür.

2.5. Sosyolojik Yaklaşım İçinde Geliştirilen Gençlik Teorileri

Gençlik döneminin özelliklerini belirleyici olarak sosyal çevre üzerinde duran sosyologlar, biyolojik varlık ve psikolojik süreçleri tanımlamakla birlikte toplum ve genç arasındaki ilişkiyi araştırmaya çalışmışlardır.

Sosyolojik yaklaşım içinde gencin sosyal durumlarının ele alan araştırmalar, sosyologların çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminin uzadığını kabul etmelerine paralel olarak artış göstermiştir. Hızlı sosyal değişmelerle, evden ayrılan, iş merkezlerinde daha bağımsız bir pozisyona sahip olan, fabrikalarda çalışan yetişkin işçilerin ya da topraklarından

ayrılarak gelişmiş bölgelere göç eden ailelerin çocukları da iş hayatına çırak, işçi, v.b. olarak katılmaya başlamışlardır. Bu durum çocukların eğitiminde ailenin yanısıra okul, işyeri gibi farklı kurumların da etkin rol almasına neden olmuş, bu da değişen aile, okul, iş ilişkilerinin bir ürünü olarak ortaya çıkan gençliği sosyal değişmeye paralel olarak daha önemli bir hale getirmiştir (Frith 1984:6). Endüstri öncesi toplumlarda, genç ve yetişkin aynı çatı altında yaşamakta günlük yaşamda benzer aktiviteleri ve görevleri yerine getirmekte ve genç adeta yetişkinin bir minyatürü olarak yer almaktaydı. Endüstrileşme ve şehirleşme süreçlerinin başlamasıyla birlikte, gençlerin ve yetişkinlerin davranış ve aksiyon alanları birbirinden ayrılmaya ve uzaklaşmaya başlamış, aile yaşamının yeni formları ortaya çıkmış, yetişkinler iş çevrelerinde sosyal ilişkilerini geliştirmişler ve bu tür gelişmeler de gençleri ve yetişkinleri günlük yaşamda birbirinden ayrı tutmaya başlamıştır. Bu duruma paralel olarak da gençlerin yeni sosyal tanımları söz konusu olmuştur. Ayrıca, nesiller arası sosyal farklılaşma süreci eğitim sistemi ile de desteklenmiş, eğitim, genci belirli mesleki özellikleri kazanmaya hazırlamıştır. Öte yandan, medyanın etkisi ve boş zaman giderek artış göstermiştir. Tüm bunlara bağlı olarak, diğer insanlardan farklı, insan yaşamında yeni bir dönem olarak 'gençlik dönemi' ortaya çıkmış ve gencin kendine ait sosyal dünyası belirginleşmeye başlamıştır (Hurrelmann 1989:4).

Hızlı değişmelere bağlı olarak, işsiz genç oranında artma, gencin evinden ya da ailesinden bağımsızlığının giderek yoğunluk kazanması, gencin ebeveynleri ile olan ilişkilerinde değişmelerin ortaya çıkması, gencin aile içinde değişen konumunun daha da belirginleşmesi, genç üzerinde arkadaş gruplarının, kitle-iletişim araçlarının etkilerinin ön plana çıkması, gencin toplumla ve hakim kültürle olan uyum problemlerinin gündeme gelmesi ve gencin uyuşturucu kullanma, suç işleme gibi çeşitli sapan davranışlar örneği göstermesi söz konusu olabilir.

Modern toplumlarda ailenin gence yeterli rehberlik ve rol modelleri sağlamakta yetersiz kaldığı ve bu durumun da kimliğini arayan genci belirsiz ve güç durumlara soktuğu sosyolojik yaklaşımca kabul edilmiş ve ailenin genci toplumsallaştırmadaki geleneksel fonksiyonunun yerini eğitimin formal toplumsallaştırma fonksiyonuna bıraktığı belirtilmiştir. Ayrıca sosyolojik yaklaşım içinde, modern gençliğin okul süresinin uzadığı, gençlerin kendilerini daha başarılı, yüksek derecede de rekabete dayalı iş ortamına hazırlamak için evliliklerini ve çalışma yaşamlarını erteledikleri ve yetişkin toplumunca gence sunulan ideal değerlerin, genç tarafından giderek daha karmaşık ve gerçek dışı görülmeyle başladığı ifade edilmiştir (Tezcan 1981:16).

Sosyal ve kültürel değişmelere paralel olarak gençliğin konumunda da değişmelerin olduğunu farkederek sosyologlar, gençlerin sosyal değişen konumları ile ilgilenmişler ve gençlik gruplarının değişiminin sınırlarını belirleyici özelliği üzerinde durmuşlardır.

İngiliz sosyologları, işsizliğin bir sosyal problem olarak ortaya çıkmasıyla genç insanların da hayatın bu gerçekliğinden etkilendiğini ifade etmişler; işsiz genç insanların çeşitli problemleri ile ilgilenmişler ve gençlerin statülerinin yeniden tanımlandığı yeni bir gençlik modeli oluşturmaya başlamışlardır. Gençlerle ilgili çalışmaları daha çok teorik düzeyde olan İngiliz sosyologları tarafından yapılmış bir çok araştırma, gençlerin ev ile ya da aile içi ilişkileriyle ilgili olmaktan çok meslekleri ve iş pazarları üzerinde yoğunlaşmıştır. Öte yandan gençlik konusunda çeşitli araştırmalar yapan Amerikan sosyologları ise, daha çok survey metodunu kullanarak toplumdaki değişmelerle gençlik arasındaki ilişkileri ortaya çıkaran ve gençlik için toplumda yeni bir rol belirleme çabası içinde olan araştırmalar yapmışlardır (Wallace ve Malcolm 1990:1-3).

Sosyolojik yaklaşım içinde gençlik konusunda yapılmış araştırmalar üç ana başlıkta toplanabilir: Bunlardan birincisi, gençlik döneminde gencin bazı inançlarla olan mücadeleleri üzerinde duran araştırmalardır. Gencin bu yöndeki uyumunu inceleyen araştırmalar, karmaşık gençlik dönemi içinde bulunan gencin normatif ilişkilere uyumu ve gencin gerçekleştirdiği yeni mücadelelerle ilgilenmişlerdir. İkincisi, buluş çağı ve bu çağın psikoseksüel uyum etkileri üzerinde yoğunlaşmış araştırmalardır. Gençlerin geçirdikleri fiziksel değişmelerin onların bu dönemde uyumlu sosyal davranışlar geliştirmesindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Üçüncüsü ise, daha çok genç-aile etkileşimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmalar, bu dönemde günlük yaşamda ebeveyn-genç çatışmaları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan problemler üzerinde durmuşlardır. Bu araştırmalarda gencin büyümesi, otonomisini kazanması ve olgunlaşması ile genç-ebeveyn arasındaki ilişkinin düzenlenmesi noktasındaki problemlerle ilgilenilmiştir (Larson ve Myerhoff 1994:3).

Smith ve Klein (1971:188) sosyolojik yaklaşım içinde gençlerle ilgili olarak yapılmış araştırmaların, daha çok gençliğin arkadaş gruplarıyla ilgili problemlerde odaklandığını belirtmişlerdir. Smith ve Klein'e göre, bu yöndeki araştırmalar, gençlerin arkadaşlarıyla daha sıkı ve yoğun ilişkiler geliştirmeleri, gencin davranışı üzerinde ebeveynlerinden çok arkadaş gruplarının daha hoşgörülü olduğu, gencin ebeveynleriyle ve arkadaş gruplarıyla olan hemfikirlik durumunun gencin davranışlarını gerçekleştirme sıklığı ile ilişkili olduğu gibi konularda yoğunlaşmışlardır.

Tezcan (1991:12) ise, sosyolojik yaklaşım içinde gerçekleştirilmiş

araştırmaların dört konu üzerinde yoğunlaştığını belirtmiştir: Bunlardan birincisi, gençlik yaşamında akran gruplarının önemini inceleyen araştırmalar; ikincisi, gençlik kültürleri ve gençlik alt kültürlerinin anlamı, nedenleri ve fonksiyonları üzerinde odaklaşan araştırmalar; üçüncüsü, kuşaklararası ilişkilerin nedenleri, örnekleri ve sonuçları ile ya da diğer bir ifade ile, yaş grupları arasındaki ilişkilerin kültürel boyutları ile ilgilenen araştırmalar; dördüncü ve son olarak da toplumsal değişimlerde ve dönüşümlerde genç katılımının tarihsel ve siyasal önemi üzerinde duran araştırmalardır.

Sosyolojik yaklaşım içinde, sosyologlar gençlerin davranışlarının belirli kültürel etkenlerce belirlendiğini öne sürmüşlerdir. Toplum tarafından kabul edilmiş davranışsal kurallar olan normlar ve kültürel değerler sosyalleşme süreci ile ferde kazandırılmakta ve bu fonksiyonun yerine getirilmesinde, ergenlik dönemi ile birlikte, ailenin yanısıra akranlar, okul, işyeri ve kitle-iletişim araçlarının öneminin arttığı kabul edilmiştir (Özbay ve Öztürk 1995:47).

Genel olarak, gençlikle ilgili geliştirilen teorilerin üç temel çatı altında yer aldığı söylenebilir. Bunlar, çatışmacı, sembolik etkileşimci ve yapısal-fonksiyonalist teoriler olarak ifade edilebilir.

Gençlik konusunda sosyolojik yaklaşım içinde geliştirilen teoriler arasında yer alan çatışmacı teoriler; hızlı değişimlerin yaşandığı toplumlarda gencin yetişkin rollerini edinmesinin giderek zorlaştığını kabul etmektedir.

Yüksek derece de gelişmiş, ayrılaşmış ve değişen bir sosyal sistemde gencin yetişkin olmasını sağlayacak koşullar daha da zorlaşmakta, teknolojik ve kültürel değişimle birlikte ortaya çıkan yeni normlar ve değerler genci birbirine uymayan, çatışan değerlerle karşılaştırmaktadır. Lynds, 'Middletown' adlı kitabında, Middletown'daki gencin doğru yolu seçebilmesinin kolay olmadığını, 'eski denenmiş yolu' tutan yetişkin toplumun büyük bir güce sahip olduğunu buna karşılık da gencin önünde bu yoldan başka izlenecek pek çok alternatifin olduğunu ifade etmiştir. Lynds araştırmasında, sosyal değişim sürecinin önemini vurgulayarak, ilkokulu bitirinceye kadar aynı mahallenin çocuklarının aynı okulda okuduklarını ve bunların kültür düzeylerinin hemen hemen benzer olduklarını belirtmiş ancak ilkokuldan sonraki okullarda bu homojenliğin kaybolduğunu, kentlin farklı semtlerinden gelen çocukların artık birarada olduğunu bu durumun da hoşgörülülük ve hoşgörmezliliğin kültürel tüm çeşitlerini karşı karşıya bıraktığını ifade etmiştir. O'na göre, öyle anneler vardır ki kızlarına makyaj yapma, giyim gibi konularda geniş özgürlükler tanırken bazı anneler bunun tam aksi olarak oldukça kısıtlayıcı davranabilirler. Bu

Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma

iki ayrı aile eğitimine göre yetişmekte olan gençler, ilkokul sonrası diğer okullarda karşılaşmakta, yanyana aynı sıralarda oturmaktadırlar. Burada gençler karşılıklı olarak uygun bulunmayan değerlerle karşılaşmakta bu durum da her iki grubun ebeveynler ve çocukları için gerginlik, kuşku ve çatışma kaynağı olmaktadır (Şemin 1992:117-118).

Çatışmacı teorilerde, gençlik konusu daha çok 'çocuk emeği', 'işçi gençler', 'genç emeği' açısından ele alınmıştır. Bu teorilere göre, endüstrileşme süreciyle birlikte rasyonalize ve mekanize edilmiş üretim birimi olarak çocukların ve gençlerin yaptığı iş, sarfettiği emek gereksiz olmakla birlikte zarar verici olarak kabul edilmektedir. Çünkü çocuk ve genç emeği istismarı söz konusudur. Örneğin, Hindistan gibi endüstri öncesi ekonomiye sahip toplumlarda çocuk emeği, ailenin ekonomik dayanağıdır. Çocuk ve genç emeğinin istismarı endüstrileşmiş bir dünyada mevcuttur. Endüstrileşmiş bir toplumda, genç insanın emeğinin istismarının, insancıl motivelere dayalı olmasının yanısıra, genç insanın iş dışı gücünü kontrol etme ihtiyacı da bu istismarın en temel belirleyicilerindedir. Böylece gençler, karlı bir iş güvencesi içine sokulmaya çalışılmıştır (Esman 1990:43).

İnsan davranışı üzerinde sosyal yapının önemi ve etkisi üzerinde duran çatışma teorilerinin en önemli temsilcisi olarak kabul edilen Karl Marx, gencin mesleğinin ve sosyal sınıfının onun davranışlarının düzenleyicisi ve belirleyicisi olduğunu kabul etmiştir. Marx, gencin davranışlarının açıklanmasında ve özelliklerinin sergilenmesinde kültür, meslek, sınıf ve sosyal organizasyonlar gibi faktörler üzerinde durmuştur (Biesanz ve Biesanz 1969:308).

Çatışma teorilerine göre, hızla değişen toplumda, toplumun karşı karşıya kaldığı problemlere paralel olarak gençlerin bazı sorunlarla karşı karşıya kaldığı ve bu durumun da gençler ve yetişkinler arasında çatışma doğurduğu kabul edilir. Gencin ekonomik, eğitim, güven hissedememe, amacını belirleyememe gibi sorunları onların çeşitli sapan davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır.

Gençliği sosyal etkileşimi temele koyarak açıklamaya çalışan sembolik etkileşimci teorilerle genel olarak, belirli bir dili öğrenme kapasitesine sahip, ihtiyaçlar ve güdülerin yer aldığı biyolojik bir organizma olan insanın, sosyal olarak yapılaşmış gruplar içinde yer aldığı, o grup içinde büyüyüp ondan birşeyler öğrendiği, grup içinde çeşitli rolleri oynayarak grupla ve toplumla bütünleştiği, etkileşim içinde kültürel inançları, değerleri ve normları öğrendiği bir model geliştirildiği söylenebilir. Sembolik etkileşimci teorilerde, öncelikle, toplumda başkalarıyla birlikte yaşayan bireyin yaşamı ve davranışları üzerinde durulmuş, ikinci olarak

da, kişilerarası davranışlar daha açık bir ifadeyle, sosyal etkileşim açıklanmaya çalışılmıştır (Biesanz ve Biesanz 1969:310).

Sembolik etkileşimci teoriler, özellikle gencin kişilik gelişimi ile ilgilenmişler, kişilik gelişiminde 'kendilik' kavramı üzerinde durmuşlardır. Sembolik etkileşimci teorisyenlere göre, kişiliğin gelişmesinde kültür ve toplumun rolü önemsenmiş, farklı durumlarda etkileşim halinde bulunan insanların giderek kişilerarası farklı ilişki tipleri geliştirdikleri (1969:316), bu açının sosyalizasyon sürecinin gencin davranış ve duygularının gelişmesinde önemli olduğu kabul edilmiştir.

Sosyalizasyonu, fertlerin, kültürlerindeki normları, değerleri, inançları, fikirleri ve yolları öğrendikleri, onları kişiliklerinin parçası haline getirdikleri böylece kültürlerine uyum sağladıkları bir süreç olarak tanımlayan ve sosyalizasyonun devam ettiği gençlik dönemini olgunlaşma süreci olarak kabul eden Davis, her toplumun, üyelerinin arzu ettiği davranışları, değerleri ve hedefleri belirlediğini, sosyal olarak kabul edilen davranışın ödüllendirildiğini ve kabul edilmeyenin ise cezalandırıldığını ifade etmiştir (Davis 1944). Kabul edilmeyen davranışlara yönelik tekrarlanan cezalandırma, Davis'in tanımıyla, 'sosyalleşmiş kaygı'ya, diğer bir ifadeyle, sosyalizasyonda negatif motivasyonların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Davis'e göre, çocuklukta aranması gereken 'sosyalleşmiş kaygı', gençte oldukça güçlü ise, çekingenlik fazla olacak bu durum da gencin daha zor olgunlaşmasına neden olacak, aksi durumda ise, gencin olgunluğa erişmesi daha kolay olacaktır. Davis teorisini daha da genişleterek orta sınıf ve alt sınıf gençlerini beklentileri açısından karşılaştırmıştır. Orta sınıf kültürlerindeki gençler, prestij, sosyal pozisyon, başarı, kariyer ve ahlak üzerinde durmakta ve bu durum da Davis'e göre orta sınıf gençlerde alt sınıf gençlerine oranla 'sosyal kaygı'nın daha yoğun olmasına neden olmaktadır. 'Sosyal kaygı', istenen sosyal hedeflere ulaşma çabası içinde olan orta sınıf gençliğini bu amaçlara yöneltici motivasyonların değişmesine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Davis'e göre, alt sınıf kültüründeki gençler, başarı, statü, kariyer gibi uzun vadeli hedefler üzerinde durmamakta daha çok cinsiyet ifadesi gibi kısa vadeli zevklere ulaşma üzerinde önemle durmaktadırlar. Alt sınıf gençliği, kendilerini orta sınıf standartlarına ulaştırıcı güdülerini kapsayan 'sosyal kaygı'yı geliştirmemişlerdir. 'Sosyalleşmiş Kaygı Teorisi', gençliğin tanımlanmasında, problemlerinin ortaya konmasında ve problemlerinin nelerden kaynaklandığının tespit edilmesinde toplumun etkilerini göz önünde tutması açısından önemlidir (Rice 1990:95).

Sosyal psikolojik teorilerin, sosyolojide sembolik etkileşim teorilerinin şekil kazanmasında önemli payı olduğu söylenebilir. Örneğin, sem-

Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma

bolik etkileşimci teoriler sosyal öğrenme teorileri gibi, yetişkinlerin ne söylediğinden çok gencin davranışını etkileyecek şekilde ne yaptığı ve rol modelleri üzerinde yoğunlaşmışlardır. Albert Bandura ve Richard H. Walters'in teorilerinde davranış üzerindeki etkileri açısından çevresel ve sosyal faktörler arasındaki ilişki tipleri ele alınmıştır. Bandura ve Walters'a göre, çocuklar başkalarının davranışını gözlemleyerek öğrenirler ve davranış modellerini taklit ederler. Bu süreç onlara göre bir 'model alma' sürecidir. Model alma ya da model kazanma sosyalizasyon süreci olarak kabul edilir. Zira büyüyen çocuklar, sosyal çevrelerindeki farklı modelleri taklit ederek öğrenirler. Bandura ve Walters, ebeveynlerin gençlerin yaşamında en önemli yetişkinler olarak yer aldığını ve gencin ebeveynlerinin davranışlarını gözlemleyerek taklit ettiklerini ve böylece gencin çocukluktan beri bir modelleşme süreci içinde olduğunu belirtmişlerdir (Bandura ve Walters 1959). Öte yandan, gençlerin temel sosyal değerlerini, müzik, giyim, saç stili ve kendini ifade etme biçimini etkileyen önemli modellerden birinin de akran grupları olduğunu ifade eden Bandura ve Walters, gençlerin taklit yoluyla, kendine güven duyma, fedakarlık, hiddet, cinsel davranışlar gibi çeşitli kompleks sosyal davranışları ya da yazı yazma, araba kullanma gibi motor yetenekleri öğrenebildiklerini belirtmişlerdir (Rice 1990:96-98).

Sosyolojik yaklaşım içinde geliştirilen yapısal fonksiyonalist teorilerde gençlik, toplumdaki mevcut yetişkin rollerini kazanmada bir geçiş dönemidir. Yetişkinlerden daha düşük statüleri ve güce sahip olan gençler üzerine getirilen her tür sınırlamaların nesiller arası anlaşmazlığa yol açacağı kabul edilen yapısal-fonksiyonalist yaklaşımda, gençliğin disfonksiyonelliğinden çok fonksiyonel yönlerini açıklama eğilimi daha yoğun olmuştur. Yapısal-fonksiyonalist yaklaşım toplumsal bütünleşme açısından gençliği ele alırken, toplumsal bütünleşmedeki noksanlığın, gençliği yabancılaşma ve isyan durumuna ittiğini, gencin toplumla uyum sağlamama nedenini de yetişkinler ve gençler arasındaki kuşaksal zevklerin, tarzların çatışmasına dolayısıyla değerler ve normların çatışmasına bağlamıştır. Ayrıca, değişme modelinin, dengedeki sistem ve parçaları arasındaki statik ilişkiyi temsil ettiğini kabul ettiği yapısal-fonksiyonalist yaklaşım, gençliği en dinamik kesim olarak görürken gençlikteki bu dinamizmin sistemi dengesizlik ve yeniden denge haline soktuğunu ifade etmiştir (Tezcan 1981:18). Yapısal-fonksiyonalist yaklaşımın bir önemli özelliği de, rol tecrübelerinin çatışmasının oluşması, kimlik ve statülerin üretilmesi açısından akran gruplarının fonksiyonları üzerinde durulmasıdır (O'Donnell 1985:38).

Gençliği, içinde yaşadığı toplumla bir bütün olarak ele alan yapısal-fonksiyonalist yaklaşımda, toplumsal yapıda meydana gelen değişmelerin

toplumsal bütünü bir parçası olan gençliği de etkilediği kabul edilmiştir.

Genci içinde yaşadığı toplumsal yapı ile birlikte ele alarak incelemek gerektiğini savunan yapısal-fonksiyonalist teorisyenlerden Hollingshead (1949), gencin davranışını sosyal olarak ele almış ve gençlik döneminin psikolog, fizyolog ve eğitimcinin anlayışından tamamiyle farklı olarak tanımlanması gerektiğini belirtmiştir. Gençlik dönemi, Hollingshead'e göre, öyle bir dönemdir ki, yaşanan toplum artık gence bir çocuk ya da bir yetişkin gözüyle bakmamaktadır. Gençlik döneminin özellikleri, biçimi, içeriği, suresi toplumdan topluma ya da kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Hollingshead'e göre, sosyolojik olarak önemli olan nokta, olgunlaşmakta olan bireyi herkesin yani toplumun nasıl gördüğü ya da algıladığıdır. Bu açıdan, gençlik döneminde fizyolojik ve psikolojik değişimleri yaşayan bireye, toplumun nasıl baktığı sosyologlarca önemli olmakta ve onlar 'içinde yaşanan toplumun gençleri nasıl karşıladığı' üzerinde durmaktadırlar. Hollingshead, gencin davranışının, kişinin içinde yaşadığı toplumun yapısına ve bu yapıda aldığı yere bağlı olarak ortaya çıktığını kabul etmiştir (Şemin 1992:19-20).

Yapısal-fonksiyonalist teorilere göre, bazı yapısal-fonksiyonalist ilişkiler bütünlüğünü korurken toplumu oluşturan parçalardan birinde görülen farklılaşma doğal olarak diğerlerini de etkilemektedir. Doğal çevreden başlayarak, anne-babanın tutumu, eğitim kuruluşu ya da işyerinin özellikleri, kırsal bölge, küçük ya da büyük kent yaşamı gence farklı davranış biçimleri ve tutumlar kazandırabilir (Köknel 1981:25).

Gençlik analizlerinde, genç neslin temel karakteristiklerinin, özellikle toplumun bir bütün olarak gelişme eğilimlerinin analiziyle belirlenmesi gerektiği düşüncesinden hareketle yapısal-fonksiyonalist teoriler, gençliği, temelde ortaya çıkan eğilimleri taşıyıcı, yansıtıcı ve bu eğilimleri yerine getirmede ya da yürütmeye aktif katılımcı olarak görmüşlerdir (Holda ve Matajovsky 1989:247). Yapısal-fonksiyonalist teorilere göre, toplumla gencin bütünleşmesi ne kadar sorunsal ise, kuşaklar çatışması ya da kuşaklar arası uçurum da o derece artmaktadır. Bu açıdan gençliğin tüm toplumla bütünleşip bütünleşmemesi etrafında yoğunlaşmıştır (Tezcan 1981:15).

Yapısal-fonksiyonalist teoriler, yaşı, toplumdaki rol ayrımı için önemli bir farklılaşma etmeni olarak görmüş ve kuşaklararası çatışmanın genç yaş grubu ile yaşlı yaş grubu arasında toplumsal konumlardaki çelişkilerden doğduğu kabul edilmiştir.

Klasik sosyoloji teorileri arasında kabul edilen K. Mannheim'ın, düşüncelerinin yapısal-fonksiyonalist teoriler üzerinde önemli etkilerinin olduğu söylenebilir. Yaş gruplarını biyolojik ve sosyal faktörlerin etkile-

şiminin bir ürünü olarak kabul eden Mannheim, yaşı, nesil kavramına bağlı olarak tanımlamaya çalışmıştır. Nesilleri sosyolojik bir fenomen olarak gören Mannheim, doğum ile ölüm arasındaki biyolojik ritim üzerinde durarak yaşı açıklamıştır. Mannheim, Sosyal Bilimler Sözlüğü'ndeki (1952) Tavistock'un nesil tanımını kabul etmiştir. O'na göre, nesil, kan bağı ile birbirine bağlı olan ya da olmayan aşağı yukarı aynı zamanda doğmuş olan bir toplumdaki üyelerin hepsini kapsamaktadır. Nesil aynı zaman da doğanlar ile onların çocuklarının doğumu arasındaki süreci de yansıtan bir kavramdır. Mannheim, mekansal olarak aynı yaşta olanların oluşturduğu nesil ile aynı grubun duygu ve düşüncelerini paylaşarak oluşan nesil arasındaki fark üzerinde de durmuş ve bu yaklaşım içerisinde aynı düşünce ve duyguyu paylaşan bir nesil örneği olarak Vietnam Savaşı yıllarındaki Amerikan gençliğini örnek göstermiştir (O'Donnell 1985:2). 'Nesil hareketlerinin', 'nesil birimleri' olarak tanımlanan başlangıçlara sahip olduğunu ileri süren Mannheim, küçük gençlik gruplarının, yeni perspektifler içinde yer aldığı varolan kültürel örüntülere karşı da bir zıtlık ve farklılık içinde olduğunu belirtmiştir. Mannheim'a göre, hakim kültür kendini aynı yaşlardaki fertlerden oluşan gruplara benimsetmediği takdirde karşıt-nesil hareketlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır ki bu tip hareketlere küçük akran grupları öncülük etmektedir (Flacks 1971:51).

Trobriand adalarında yaşayan ergenler üzerinde bir araştırma yapan ve yapısal-fonksiyonalist teorilerin temelini atan Malinowski, gençliği, bir geçiş süreci olarak görmüş ve bu adalarda yaşanan ergenlik döneminin batı toplumlarında yaşandığı gibi bir geçiş dönemi olduğunu kabul etmiştir. Malinowski'ye göre, gençlik dönemi, farklı kültürel normlar ve kabullenimler aracılığı ile yapılanmış ve çeşitli özellikler kazanmıştır (O'Donnell 1985:22-23).

Gençliği yapısal-fonksiyonalist teorilerle açıklamaya çalışan çağdaş teorisyenler arasında yer alan Talcot Parsons kişilik gelişimini sosyal sisteme bağlı olarak açıklamaya çalışmıştır (Black 1961:162). Gencin geliştirdiği ilişki tipinin sosyal sistem içinde yer aldığını, bu sosyal sistemin de belirli rollere ve yaptırım gücüne sahip üyelerden oluştuğunu ve sosyal sistem içinde yer alan bu üyelerin gençten bazı rolleri gerçekleştirme beklentisi içinde olduğunu ifade etmiştir. Parsons'a göre, gencin sistemle tamamiyle bütünleşmesi, onun rol performansını sağlamadaki başarısına ve sistemdeki tüm üyelerin tutumlarına bağlıdır.

Gençlerden moda olana ulaşmak için zaman harcama ve sorumsuz olmanın beklenildiğini vurgulayan Parsons, gençlerin değerlerinin 'yararlı' olmaktan çok 'etkili' olmak gibi bir özelliğe sahip olduğunu da vurgulamıştır (Esman 1990:55).

Gençliğin son yıllardaki toplumsal konumu ile ilgili olarak sosyolojik anlamda önemli çalışmalar arasında yer alan S. N. Eisenstadt'ın, 'From Generation To Generation' adlı çalışması, yaş gruplarının konumu, gençlik hareketleri, gençlik kültürleri ve sorunlarını inceleme açısından önemli bir adım olmuştur (Tezcan 1991:11).

Yaş ve yaş farklılıklarının insan yaşamının temel görünüşleri ve belirleyicileri olduğunu kabul ederek toplumdaki yaş gruplarının ve bir yaş grubu olarak gençliğin özelliklerini inceleyen yapısal-fonksiyonalist teorilerin en önemlisi, sosyolog Eisenstadt tarafından geliştirilmiştir (Eisenstadt 1956). Eisenstadt'a göre, en genel anlamıyla 'yaş grupları', belirli yaşta olan, bir uyum-ahenk içinde bulunan ve bu özellikleri ile de diğer yaşta olanlardan farklılık gösteren gruplardır. Eisenstadt, yaş gruplarıyla biyolojik özellikleri açısından değil de onların sosyal anlamda nasıl yapı-sallaştığı ile ilgilenmiş ve yaş gruplarını; çocuklar, gençler ve yaşlılar olarak sınıflandırmıştır. Eisenstadt'a göre, her yaş grubu farklı toplumlarda farklı özellikler sergilemektedirler ve kültür, yaş tabakalaşması açısından oldukça önemli bir role sahiptir. Eisenstadt, toplumun dengesi ve harmonisi için yaş gruplarının güçlü formlarının ve yaş mertebelerinin fonksiyonu üzerinde durmuştur. O'na göre, her yaş grubunun, toplum içinde kendine özgü değerleri, kabulleri ve rolleri vardır. Eisenstadt'ın bu konuyla ilgili iki önemli kabulü söz konusudur. Bunlardan birincisi, yaş gruplarının evrensel prensiplere sahip olduğudur. Evrensel prensipler, aile ve akrabalık ilişkilerinin ortaya koyduğu prensiplerden farklı olan bütünlleştirici prensiplerdir. Daha değişik bir ifade ile, toplumlarda yer alan yaş grupları, aile-akrabalık sisteminin kişisel-özel değerlerinden çok genel-evrensel kurallar üzerinde temellenmişlerdir. İkincisi ise, aile yapısı gençlerin aile içinde sosyal statü kazanma fırsatlarını engelleyici olduğu zaman yaş grupları ortaya çıkmaktadır. Yaş grubu, bu durumda, alternatif bir statü kaynağı olmakta ve kuşak çatışmalarının da temelinde yer almaktadır. Eisenstadt teorisinde, genç yaş gruplarının sosyal dayanışmanın devamında oldukça önemli rol oynadıklarını kabul etmiştir (O'Donnell 1985:1-7).

Bir çok klasik araştırmacılar gibi Eisenstadt da, insan toplumlarının temel biyolojik süreçlerden geçtiğini kabul ederek, yaş ve nesil araştırmalarında biyolojik faktörleri sosyal faktörler yanında göz ardı etmemiş, toplumların farklı yaş aşamaları içinde biyolojik geçiş sürecini yaşadığını bunun büyüme ve yaşlanma şeklinde olduğunu belirterek bu konuya kültürel tanımlar getirmiştir.

Eisenstadt'a göre, karmaşık toplumlarda kuşaksal olayların dinamikleri, teknolojik gelişme-işbölümü arasındaki karşılıklı etkileşimde belirle-

Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma

nebilir. Hemen hemen tüm toplumlarda, gençlik aşaması, biçimsel düşünüş ve geleceğe yönelimin gelişmesi için bir zaman, ahlaksal ilke ve değerlerin değerlendirilmesi ve kişisel kimliği aramak olarak açıklanabilir. Yaşamın, çocuklukla yetişkinlik arasındaki bu aşaması, modern toplumlarda geçiş aşaması olarak nitelendirilebilir. Eisenstadt'a göre, genç bu aşamada, gelecekteki yetişkin yaşamına hazırlanır ve kişisel durumu ile sosyo-kültürel değerler arasında bir bağ kurmaya çalışır ki burada sürekli olarak devam eden toplumsallaşma süreci ile karşılaşır (Tezcan 1981:14-15).

Eisenstadt ve Parsons, modern gençliği, aile rollerinden, yetişkin rollerine geçiş aşaması olarak kabul etmişlerdir. Bu geçişi tamamlamada yardımcı olarak, ikincil formal sosyalizasyon araçlarının varlığından söz eden Eisenstadt ve Parsons, bunlara örnek olarak okullar ve gençlik organizasyonlarını göstermişler ve bu formal sosyalizasyon araçlarına yardımcı olarak da informal akran gruplarının varlığından söz etmişlerdir. İkinci olarak da Eisenstadt ve Parsons gençliği bir geçiş ve hazırlık dönemi olarak görmüşlerdir. Bu nedenle gençlerin daha düşük statü, vargüce sahip olduklarını ifade etmişlerdir (O'Donnell 1985:37-38).

Endüstriyel bir toplumda, değişimin sürekliliği ve ekonomik uzmanlaşma gibi iki sosyal gerçekliğin varlığından söz eden Coleman, geliştirdiği yapısal-fonksiyonalist teorisinde, bu sosyal gerçekliklerle birlikte gençliğin sosyal tanımının da değiştiğini kabul etmiştir. Coleman, toplumların sürekli değişmelerine bağlı olarak, ebeveynlerin genellikle gençlere kendi eski becerilerini aktarmaya çalıştıklarını ancak herşeyde olduğu gibi bu konuda da değişimin kendini göstermekte olduğunu bu nedenle de yetişkinlerin çocuklarını artık kendi imajlarına göre yetiştiremediklerini ifade etmiştir. Coleman endüstrileşmeyle birlikte ekonomik uzmanlaşmanın varlığından söz etmiş ve ailede, aile reisinin becerisinin uzmanlaştığını böylece de bir toplumda ailenin giderek küçülen bir ekonomik birim olduğunu kabul etmiştir. Ailenin temel bazı fonksiyonlarında farklılaşmalar olduğunu bunlardan en önemlilerinden birinin, hızlı değişen ve rasyonalleşen bir toplumda, aile içindeki doğal eğitim sürecinin yerini çeşitli kurumlara bırakmış olduğu ve ailenin ekonomik fonksiyonunun yani babadan oğula geçen temel mesleki becerilerin yerini farklı mesleklerde uzmanlaşmanın aldığını belirten Coleman, ailenin temel bazı fonksiyonlarının değişikliğe uğradığı, kitle-iletişimin giderek etkin olduğu, bilgi ve düşüncelerin hızla yayıldığı bir modern toplumda, yetişkinlerden farklı olarak kendi dilleri, özel sembolleri ve en önemlisi de değer sistemleri ile bir gençlik kültürünün ortaya çıktığını ifade etmiştir (Coleman 1966:2-3).

Ergen toplumunun özelliklerini, yaşam şartları ile mücadele eden, evrensel ikincil bir eğitim merkezi olan, birincil sosyalizasyon aracı olarak

akran kültürünü ortaya çıkaran bir toplum olarak ifade eden Coleman, giderek ailede ebeveynlerin ve okulda öğretmenlerin sosyalleştirici rollerinin değerinin düştüğünü belirtmiştir. Coleman, hızlı değişimle birlikte, gençlerin çoğu zamanlarını aileleri dışında geçirdikleri bu açıdan sosyalleşme sürecinde ebeveynlerinin etkilerinin azaldığını ifade etmiştir. Coleman, öğretmenlerin de giderek 'benzemeye çalışılan bir model' olmaktan çıktıklarını ancak birer disiplin hizmeti veren merkez konumuna geldiklerini belirtmiştir. Bu açıdan, Coleman öğretmenlerin sosyalleştirici rollerinin hızlı değişimle birlikte, genç için daha az etkili hale geldiğini ifade etmiştir (Esman 1990:42).

Gençlerin kendilerine ait bir toplumunun olduğunu düşünen Coleman, yüksek okulda okuyan gençler üzerinde araştırmalar yapmış, yüksek okul çağındaki gençlerin, kendilerine özgü küçük bir toplum oluşturduklarını ve kendi içlerinde önemli etkileşimlere sahip olduklarını belirtmiştir (Kandel ve Lesser 1972:2).

Yapısal-fonksiyonalist bir yaklaşım içinde gençlik kültürü, genç insanların kurumsal pozisyonları ve paylaştıkları sosyal problemlerle açıklanmıştır. Gençlik kültürünü, genç insanların kurumsal pozisyonları, tecrübeleri, değerleri ve aktiviteleri açısından ele alan yapısal-fonksiyonalist yaklaşım içinde bulunan teorisyenler için önemli olan genç insanların problemlerine getirdikleri çözümler ve çözüm tarzlarıdır. Gençlerin problemlerine getirdikleri pratik çözümler, geliştirdikleri aktiviteler ve değerler gençlik kültürünü oluşturmada bu anlamda, gençlik kültürü, bir 'problem çözme' fonksiyonuna sahip olmaktadır. Gençlik kültürü, endişe ve belirsizlikle sonuçlanan baskı ve gerilimleri ortadan kaldıracı fonksiyona sahiptir. Bu yaklaşım içinde, Eisenstadt, genç insanların değişmeyi dengeleyici yönde bir stabilite duygusunu sağlama çabası içinde olduğunu kabul etmekte ve genç insanların, güçsüzlüğü dengeleyici yönde kendini beğenme-onur duygusuna sahip olduğunu belirtmiştir. Eisenstadt, "gençlik kültürünün sosyal düzenin devamlılığını nasıl sağlayacağı ya da gençlik kültürünün sosyal düzenin devamlılığı için nasıl çalışacağı" sorusu üzerinde durmuş ve genç insanların çocukluktan yetişkinliğe geçişte düzenleyici bir genel fonksiyona sahip olan gençlik kültürüne ihtiyaç duyduğunu kabul etmiştir. Eisenstadt, gençlik kültürünün oldukça önemli olan bu fonksiyonunun, bu kültürü oluşturanların sahip olduğu heyecana bağlı olduğunu vurgulamıştır. O'na göre, gençlik kültürü, gençlikteki psikolojik baskıların dengelenme yoludur (Frith 1984:8-22).

Özetle, toplumu, parçaları birbirine bağlı ve koordine edilmiş bir sistem olarak kabul eden yapısal-fonksiyonalist yaklaşım, gençliği bir sosyal olgu olarak kabul etmiş ve bu olguyu hem toplumun yapısıyla hem de

fonksiyonları açısından toplum ve toplumun parçalarıyla ilişkilendirerek ele almıştır. Gençliği yaşanan sosyal değişmeye bağlı olarak inceleyen bu yaklaşım onu toplumun en dinamik kesimi olarak kabul etmiştir. Yeni ilişkilerin, değerlerin ve davranış tarzlarının ortaya çıktığı gençlik ve gençlik alt kültürlerinin toplumda değişmeyi dengeleyici bir temel fonksiyona sahip olması toplumsal bütünleşme açısından önemlidir.

3. Türkiye'de Gerçekleştirilen Gençlik Çalışmalarının Genel Bir Özeti

Toplumumuzda gençlerle ilgili olarak gerçekleştirilen çalışmaların hızlı sosyal değişmelere paralel olarak giderek önem kazandığı söylenebilir.

Ülkemizde gençlik araştırmaları Tezcan (1991)'in da belirttiği gibi 1960'lı yıllarda gençlik hareketleriyle birlikte hız kazanmış ve bu yıllarda gençlerle ilgili bilimsel araştırmalar, toplantılar ve yayınlar giderek artış göstermiştir. Öte yandan toplumumuzda gençlik konusu üzerinde daha çok eğitim bilimcilerin ve psikologların durduğu görülmüştür. Gençlik konusunu sosyolojik olarak ele alan çalışmalar da yine öğrenci hareketlerinin yoğunluk kazanmasına paralel olarak özellikle üniversite gençliği üzerinde yoğunlaşmıştır.(1)

Genel olarak ülkemizde 1980'li yıllarda gençlikle ilgili çalışmalar, daha yoğunlaşmış özellikle 1985'de 'Gençlik Yılı'nın' Türkiye'de de kut-

1 1961'de Nermin Abadan'ın 'Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri' adlı araştırması bu konudaki ilk önemli çalışma olarak kabul edilebilir. 1990'lı yıllara gelene kadar sosyolojik bir yaklaşım altında yapılmış olan gençlik çalışmaları, Tezcan (1991:15-19)'ın sıralaması göz önünde tutularak şu şekilde verilebilir: Abadan'ın 'Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri (1961)', Ozankaya'nın 'Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri (1966) ve Türk Devrimi ve Yüksek Öğretim Gençliği (1978)', Varış'ın 'Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler (1968)', Taylak'ın 'Öğrenci Hareketleri (1968)', Çaplı'nın 'Çocukların Gençlerin Eğitimi (1968)', Uysal'ın 'Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi (1970)', Gökçe'nin 'Gecekondu Gençliği (1971)', Kağıtçıbaşı'nın 'Gençlerin Tutumları (1973)', Kışlalı'nın 'Öğrenci Ayaklanmaları (1974)', Saran'ın 'Üniversite Gençliği (1975)', Atalay'ın 'Köy Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (1979)', Arırt'ın 'Cumhuriyet Döneminde Gençlik (1979)', Gürses ve Gürses'in 'Dünyada ve Türkiye'de Gençlik (1979)', Köksal'ın 'Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları (1979)', Tezcan'ın 'Kuşaklar Çatışması (1981) ve Yurt Dışından Dönen Gençlerin Uyum Sorunları: Eğitim Sistemi ve Toplum Uyumu (1987)', Ekşi'nin 'Gençlerimiz ve Sorunları (1982) ve Çocuk Genç Ana-Babalar (1990)', Yörükoğlu'nun 'Gençlik Çağı (1985)', Orhun'un A.Ü. Öğrencilerinin Sosyal ve Psikolojik Sorunları (1985)', ve Cılga'nın 'Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları (1989)' adlı çalışmaları örnek gösterilebilir. 1990'lı yıllarda yapılmış olan sosyolojik çalışmalar içinde ise Tezcan'ın 'Gençlik Sosyolojisi Yazıları (1991)', Doğan'ın 'Bir Alt kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği (1994)', Akan'ın 'Gençliğin Genel Uyumu ve İşgücü (1992)', Göç ve Gençlik (1996a) ve Gençliğin Sosyolojik Konumu (1996b)' ve Burcu'nun 'Çırac ve Kalfa Gençlik Alt kültür Grubu Hakkında Sosyolojik Bir Çalışma' ile Çağlar'ın 'Yeni Bir Göçmen Türü: Türk Üniversitelerinde Yabancı Uyruklu Öğrenci Olmak (1997)' ve Türk Üniversitelerinde Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları Öğrencilerinin Sorunları (1998) adlı çalışmaları en yeni yapılmış araştırmalar olarak belirtilebilir.

lanması bu konuya olan önemi artırmıştır. Gençlik sorunlarıyla ilgili olarak çeşitli kurumlar tarafından da çeşitli sosyolojik çalışmalar yaptırılmıştır. Gençlik Ve Spor Bakanlığı, uyuşturucu kullanma, terörizm, boş zamanların değerlendirilmesi, gençliğin aile ve çevre ile ilişkisi gibi konularda bu kesimin sorunlarına ve beklentilerine yönelik çeşitli çalışmalar yaptırmıştır. Örneğin, 'Çalışan Gençliğin İşbaşında Eğitimi:Çıraklık-Kalfalık Mesleğe Yönelme Sorunları (1988)' adlı çalışma Saran ve araştırma ekibi ile gerçekleştirilmiştir. Yine aynı kurum aracılığı ile Ünver ve diğer araştırmacılarca yürütülmüş olan '12-24 Yaş Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları (1986)'adlı çalışma söz konusudur. Yüksek Öğretim Kurumu da yurtlarda barınan ve üniversitelerde okuyan gençlerin beklenti ve sorunlarına yönelik çeşitli çalışmalar yaptırmıştır. 1985'te 1. ve 2. Milli Gençlik Kongreleri çeşitli üniversitelerin bünyesinde organize edilerek bu kongrelerde gençlikle ilgili bir çok bildiriler yayınlanmıştır.

Ülkemizde gençlik araştırmaları daha çok üniversite ya da okuyan gençlik üzerinde yoğunlaşmış kuramsal ve uygulamalı olarak gençlik araştırmaları yetersiz kalmıştır. Tezcan (1991), Türkiye'deki araştırmaları, daha çok belirli bir kesimdeki gençlikle ilgilenmesi, sadece sorun tespit edici yönde herhangi bir sosyolojik kuramla bağlantılarının yeterli olarak kurulamaması açısından eleştirilebileceğini belirtmiştir.

Gençliğin alt kategorilerine yönelik derinlemesine yapılmış sosyolojik çalışmaların da eksikliğinden söz edilebilir. Örneğin; çalışan gençlikle ilgili olarak daha öncede belirttiğimiz gibi Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 1988'de Saran ve araştırma ekibince gerçekleştirilen 'Çalışan Gençliğin İşbaşında Eğitimi:Çıraklık-Kalfalık Mesleğe Yönelme Sorunları' adlı araştırmanın yanısıra daha çok çalışan çocuklara yönelik -örneğin; Lordoğlu ve Baştaymaz'ın 'Bursa'da 12-18 Yaş Arası Çalışan Çocuklar İçin Bölgesel Bir Analiz (1982)', Fişek'in 'Çocuk İşçilerin Mediko-Sosyal Sorunları (1986)', Baştaymaz'ın '6-15 Yaş Grubu Bursa'da Çalışan Çocuklar Üzerine Bir Araştırma (1989) ve Köksal ile Lordoğlu'nun 'Geleneksel Çıraklıktan Çocuk Emeline: Bir Alan Araştırması (1993)'- araştırmalar söz konusu olmuştur. Bu açıdan sosyolojik yaklaşım içinde çeşitli gençlik kesimlerine yönelik derinlemesine çalışmaların oldukça sınırlı olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Gençlik konusunun ele alınışının tarihsel gelişimi ışığı altında bu konu ile ilgili yaklaşımlar, biyolojik, kültürler arası, tarihsel, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar şeklinde sınıflandırılabilir.

Yukarıda özellikleri verilmeye çalışılan bütün bu yaklaşımların tanımları, özellikleri ve problemleriyle gençlik konusunu ele alış biçimleri in-

celendiğinde; kültürler arası yaklaşımda, kültürel faktörlerin belirleyici olduğu kabul edilerek kültürel yapılara göre farklılık gösterdiği, tarihsel yaklaşımda, tarihsel süreç içinde bu konunun ele alındığı söylenebilir. Biyolojik yaklaşım içinde tamamiyle fizyolojik değişimlere bağlı olarak açıklanmaya çalışılan gençlik, psikolojik yaklaşım içinde, psikoseksüel aşamalar üzerinde odaklaşan klasik psikoanalitik teorilerle, doğal güdüler göz önünde bulundurularak gencin kişilik gelişimi incelenmeye çalışılmıştır. Sosyal psikolojik ve sosyal öğrenme teorileriyle, biyolojik, psikolojik değişmelerin yaşandığı gençlik, sosyal bir olgu olarak ele alınmış, gencin davranışı öğrenmesinde toplumdaki gözlemlerinin ve kişilik gelişiminde sosyal bir varlık olmasının önemi vurgulanmıştır. Sosyolojik yaklaşım içinde ise, gencin ve gençliğin tanımlanmasında, özelliklerinin sergilenmesinde, problemlerinin belirlenmesinde sosyal faktörler üzerinde yoğunlaşmıştır. Sosyo-kültürel değişimlere paralel olarak aile, eğitim, iş, arkadaş grubu, kitle-iletişim araçları, sosyal sınıf gibi sosyal faktörler göz önünde bulundurularak gençlik konusu ele alınmıştır. Gencin toplumsal yapı ile bütünleşmesi, sosyal problemleri, bu problemlere getirilen çözümler, toplumun üyeleri olarak gencin toplumdan, toplumun da gençten beklentileri, umutları ve gençliğin toplum içindeki fonksiyonları kısaca sosyal yapı-gençlik-değişme ilişkileri sosyolojik yaklaşım içinde geliştirilen çeşitli teorilerde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Son olarak, tüm bu yaklaşımların ışığı altında ülkemizde gerçekleştirilen gençlikle ilgili çalışmaların daha çok üniversite ya da okuyan gençlik üzerinde yoğunlaştığı, uygulamalı ve kuramsal olarak gençliğin tüm kesimlerine yönelik derinlemesine çalışmaların yetersiz kaldığı söylenebilir. Öte yandan ülkemizde, gençlik kesiminin özelliklerine, bu kesimin problemlerine ve problemlere getirilecek çözümlere yönelik çalışmaların yoğunluk göstermesi, gençliğin toplumla bütünleşmesi ve güvenli bir geleceğe kavuşulması açısından önemli olacaktır.

SUMMARY

In the light of the historical development of the studies regarding the subject of "youth", the approaches towards this subject can be classified as biological, historical, psychological, sociological and cross-cultural.

If you examine the way how all these approaches, where an attempt has been made, to provide per this study the different characteristics have been tried to be given in this study, work on the subject of "youth" with its description, peculiarities and problems, you can see that the cultural factors are effective over a cross-cultural approach, and that the historical approach has worked on the subject of "youth" throughout the historical progression. As for the biological approach, the youth has been tried to be explained totally with the physiological changes. Whereas, in psychological approach, the youth has been tried to be explained by taking the classic psychoanalytic theories that focus on psychosexual phases and natural instincts into consideration. With social and psychological learning theories, the youth that undergoes biological

and psychological changes has been worked as social fact, and in his learning a certain behaviour, the importance of his observations in the society and his being a social being have been stated. And as for sociological approach, researchers have concentrated on social factors for recognizing the young person and youth, displaying their characteristics, and determining their problems. Parallel to the socio-cultural changes, the subject of "youth" has been studied by taking some social factors like the family, education, job, friends, mass media and social class into consideration. The unification of a young person with the social structure, his social problems and solutions brought to these problems, his expectations from the society and society's expectations from him, his hopes, his role in the given society, shortly, -the social structure-youth-change- relationship has been put forward with various theories, developed in the sociological approach.

And finally, in the light of all these approaches, it can be said that the researches about youth in our country are mainly focused on university students and/or educated youth, and that there is a lack of a thorough research targeting all sections of youth. On the other hand, increasing the number of theoretical and practical studies in our country targeting the characteristics of youth, their problems and bringing solutions to these problems, would be an important factor in unifying youth with the society, and looking forward to a secure future.

KAYNAKÇA

- AKAN, V. (1992) "Gençliğin Genel Uyum ve İşgücü", iç. **Dünyada ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler**, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- AKAN, V. (1996a) "Göç ve Gençlik", iç. **Toplum ve Göç**. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları, s. 521-532
- AKAN, V. (1996b) "Gençliğin Sosyolojik Konumu", iç. **Nevin Önberk Armağanı**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- ARIES, P. (1962) **Centuries of Childhood**, London: Jonathan Cape
- ARISTOTELES, (1990) **Anima/Ruh Üzerine**, (Çev. C. Gürbüz), İstanbul: Ara Yay.
- BANDURA, A. (1971) "The Stormy Decade: Fact or Fiction?", in R.E.Muuss (ed.), **Adolescent Behavior And Society**, New York: Random House, pp.21-28.
- BANDURA, A. ve R.H.WALTERS (1959) **Adolescent Aggression**, New York: Ronald Press.
- BIESANZ, J. ve M. BIESANZ (1969) **Introduction to Sociology**, New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- BLACK, M. (1961) **The Social Theories of Talcott Parsons**, New Jersey: Prentice-Hall Inc.,
- BURCU, E. (1997) **Çıracak ve Kalfa, Gençlik Altkültür Grubu Hakkında Sosyolojik Bir Çalışma**. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara
- COLEMAN, J. S. (1966) "The Emergence of Adolescent Subculture In Industrial Society", in J.S.COLEMAN (ed.), **The Adolescent Society**, London: Collier- Mac Millan Ltd., pp.2-9.

- ÇAĞLAR, A. (1997) "Yeni Bir Göçmen Türü: Türk Üniversitelerinde Yabancı Uyruklu Öğrenci Olmak" iç. **Toplum ve Göç**. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları, s. 152-162
- ÇAĞLAR, A. (1998) **Türk Üniversitelerinde Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları Öğrencilerinin Sorunları**. Yayınlanmamış Doçentlik Çalışması. Ankara.
- DAVIS, A. (1944) "Socialization and Adolescent Personality", in **Adolescence Yearbook of the National Society for the Study of Education**, Vol:43, part 1, pp.805-842.
- EISENSTADT, S.N. (1956) **From Generation to Generation**, London: Collier-MacMillan Inc.
- ELDER, G. (1977) **The Alienated: Growing Old Today**, London: Writers' and Readers' Cooperative.
- ERIKSON, E. (1963) **Childhood and Society**, New York: W.W. Norton Pub.
- ERIKSON, E. (1968) **Identity, Youth and Crisis**, New York: W.W.Norton Pub.
- ESMAN, A. H. (1990) "Culture as Shaper of Adolescence", in A.H.Esman (ed.), **Adolescence and Culture**, New York: Columbia Un. Press, pp.33-61.
- FLACKS, R. (1971) **Youth And Social Change**, Chicago:Markham Pub.
- FORISHA-KOVACH, B. (1983) **The Experience of Adolescence**, London: Scott, Foresman and Comp.
- FRITH, S. (1984) **The Sociology of Youth**, Lancashire: Causeway Books.
- FREUD, A. (1958) **Adolescence As A Developmental Disturbance**, New York: International Un. Press.
- FREUD, S. (1905) **Three Essays on the Theory of Sexuality**, London: Hogarth Press.
- GOLDSTEIN, B. (1967) **Low Income Youth In Urban Areas**, New York: Holt, Rinehard and Winston Inc.
- GESELL, A. ve L.B. AMES (1956) **Youth: The Yeras From Ten To Sixteen**, New York:Harper and Row
- HALL, S. (1904) **Adolescence Its Pschology and Its Relations to Physiology, Anthropology, Sex, Crime, Religion and Education**, New York: Appleton-Century-Crofts Inc.
- HANÇERLİOĞLU, O. (1993) **Düşünce Tarihi**, İstanbul:Remzi Kitabevi.
- HAVIGHURST, R.J. ve H. TABA H. (1949) **Adolescent Chracter And Personality**, New York:John Wiley and Sons Inc.
- HOLDA, D. ve A. MATAJOVSKY (1989) "Youth-Work-Education", in Y.C.Simhadri (ed.), **Development of Emerging World**, Delhi:Mittal Pub., pp.245-257.

- HOLLINGSHEAD, A. (1949) **Elmtown's Youth**, New York : John Wiley and Sons Inc.
- HURRELMANN, K. (1989) "The Social World Of Adolescents: A Sociological Perspective", in K.Hurrelmann ve U.Engel (ed.), **The Social World of Adolescents**, New York: Walter de Gruyter Inc., pp.4-26.
- KANDEL, B.D. ve G.S.LESSER (1972) **Youth In Two World:United States And Denmark**, London:Jossey-Bass Inc.
- KAZAMIAS, A. (1966) **Education And The Quest For Modernity In Turkey**, London: Unwin.
- KIMMEL C.D. ve I.B. WEINER (1995) **Adolescence: A Developmental Transition**, London: Lawrence Erlbaum Associates Pub.
- KÖKNEL, Ö. (1981) **Cumhuriyet Gençliği Ve Sorunları**, İstanbul:Cem Yayınevi.
- LARSON, R.W. ve B.G. MYERHOFF (1971) "Primary And Formal Family Organization And Adolescent Socialization", in H.D. Thornburg (ed.), **Contemporary Adolescence: in Reading**, California: Wadsworth Comp., pp.113-128.
- LEWIN, K. (1939) "Field Theory and Experiment In Social Psychology Concepts and Methods", **American Journal of Sociology**, n.44, pp.868-897.
- MUUSS, R. E. (1971) "The Philosophical And Historical Roots Of Theories Of Adolescence", in R.E.Muuss (ed.), **Adolescent Behavior And Society**, New York: Random House., pp.3-44.
- O'DONNELL, M., (1985) **Age And Generation**, New York: Tavistock Pub.
- ÖZBAY, H. ve E.ÖZTÜRK (1995) **Gençlik**, İstanbul: İletişim Yay.
- RICE, P. F., (1990) **The Adolescent**, Toronto: Allyn and Bacon Inc.
- ROUSSEAU, J. J. (1984) **Toplum Sözleşmesi**, (Çev. V. Günyol), İstanbul: Adam Yay.
- SMITH L.M. ve P.F. KLEIN (1971) "The Adolescent And His Society." in H.D. Thornburg (ed.) **Contemporary Adolescence: Reading**, California: Wandsworth Pub., pp.183-191.
- SULLIVAN, H.S. (1953) **The Collected Works of Harry Stack Sullivan**, C:1., New York: Norton and Comp.
- ŞEMİN, R. (1992) **Gençlik Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TEZCAN, M. (1981) **Kuşaklar Çatışması: Okuyan Ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma**, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- TEZCAN, M. (1991) **Gençlik Sosyolojisi Yazıları**, Ankara: Gündoğan Y.
- WALLACE, C. ve C. MALCOLM (1990) "Introduction: Youth In Transition", in C.Wallace ve C.Malcolm (eds.), **Youth In Transition: The Sociology Of Youth And Youth Policy**, New York: The Falmer Press., pp.1-10.
- WIGGIN, G. A. (1969) "The Adolescent And His Education In Cross-Cultural Perspective", in G.Winter ve E.M.Nuss (eds.), **The Young Adult**, London: Scott, Foresman And Comp., pp.190-198.